BUNJEVAČKE

Informativno - političko glasilo
Subotica, januar 2006.• Godina II • Broj 7

novine

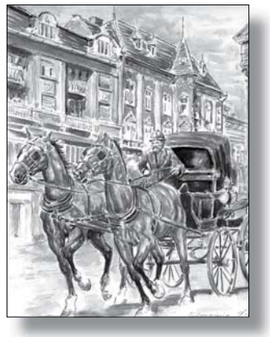
Cina: 50 dinara

ISSN 1451-2505

BUNJEVCI KONAČNO IMAJU SVOJE SIMBOLE

VRIME PRELA - PRIPOVIST PROFESORICE GEOGRAFIJE, ANE CRNKOVIĆ

ZDRAVO STARI ADET

STR. 12-13

KUĆA PUNA LJUBAVI I SVIRKE

Takva je kuća Pere Ivković Ivandekića.

STR. 15 i 18

GODIŠNJI KONCERT BUNJEVAČKOG KULTURNOG CENTRA – SUBOTICA

STR. 16-17

ISPRAVKA

U broju šest naših Bunjevačkih novina koje su izašle u decembru mesecu 2005. godine u tekstu pod naslovom «Zauvik zajedno u braku i u ljubavi» na strani 21. potkrala se jedna greška. Naime u tekstu je rečeno da Katica Merković pored kćeri Ljubice ima i starijeg brata Andriju i mladjeg Djuru. Medjutim ispravno je tribalo da bude napisano da Katica ima osim kćeri Ljubice i starijeg sina Andriju i mladjeg sina Djuru. Koristimo priliku da im se uz objavljivanje ispravke ipak izvinemo iako su kazli da njim to nije toliko važno.

redakcija Bunjevačkih novina

Na naslovnoj strani: Nacionalni simboli Bunjevaca (foto: Z.Vukmanov-Šimokov)

Informativno - političko glasilo bunjevačke nacionalne manjine

Godina II
Broj 7.
Januar 2006. godine
Cina: 50 dinara

Izdavač:
NIU "BUNJEVAČKI INFORMATIVNI CENTAR"
Subotica

Osnivač izdavača:
NACIONALNI SAVET BUNJEVAČKE NACIONALNE MANJINE

Direktor NIU "B.I.C."
dipl. ek. Vesna Vidaković

V.d. glavnog i odgovornog urednika:
Vesna Vidaković

Zamenik odgovornog urednika:
Mirjana Savanov

Tehnički urednik:
Milan Milenković

Saradnici:
Mijo Mandić
Nikola Sedlak
dr Andrija Peić
Nevenka Bašić Palković
Zoran Vukmanov-Šimokov
Snježana Luetić Vujić
Miodrag Radojčin
Izabela Crnković
Zoran Veljanović
Joso Poljaković
Mila Mamužić
Marija Horvat
Nataša Vukov
Livia Tričko
Dragan Tovarišić
Nenad Budinčević
Aleksandar Kokeza

Adresa:
Trg cara Jovana Nenada 15/1
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/523-505
e-mail: bic@tippnet.co.yu
Tekući račun:
106-143270-73

Štampa:
Čikoš Štampa - Subotica

Distribucija:
"Štampa sistem" Beograd

Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine

Kancelarija u Subotici:
Trg cara Jovana Nenada 15/5
24000 Subotica
Telefon/fax: 024/554-881

e-mail: bns.scg@EUnet.yu
web: www.bunjevci.org.yu
Regionalna kancelarija u Somboru:
Staparski put 10
Tel/fax: 025/28-939

ЦИПП - Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

659.3(=862)

BUNJEVAČKE novine : informativno - političko glasilo / v. d. glavnog i odgovornog urednika Vesna Vidaković. - 1998-2004 ; God. 1, br. 1 (2005)- . - Subotica: NIU Bunjevački informativni centar, 1998-2004 ; 2005 - . - Ilustr. ; 30 cm
Mesečno
ISSN 1451-2505

COBISS.SR-ID 133482759

KRAJEM PROŠLE GODINE NA SEDNICI SAVETA REPUBLIKE SRBIJE ZA NACIONALNE MANJINE

USVOJENI BUNJEVAČKI NACIONALNI SIMBOLI

Zastava bunjevačke nacionalne zajednice već se mogla vidit na poslidnjoj sednici SO Subotice.

RIČ UREDNIKA

VRIME PRELA

Eto prošli su i ovi sveci. Nije bilo lako, al kad je volje junački se izdrži. Sad je malko teško vratit se na stari kolosik, al i to ćemo nikako. Baš zgodna ta rič «nikako». Valjda nas neće kogod pogrišno razumit. Al neka tako bude za sad jer valjda će se i to uskoro nikako rišit. Biće valjda štogod oko pravljenja gramatike budućeg bunjevačkog jezika. Sad nije jezik, al nekad je bio pa će valjda to bit opet.

Bar ima ko to triba da radi pa još samo da se slože da se ne trkaju ko je pametniji neg da to pokažu na dilu u dogovoru. Oće l` na kraj il` u srid riči biti recimo pisano «h» al` da ne mora da se čita il` neće bit pisano, da se bože moj kako niki kažu ne pravimo Englezi, tek ćemo vidit. Ko Bosanci što pišu «dobila sam», a govore «dobla sam». I šta im fali opet su Bosanci i kad progutaju slovo « i» ili «e». Oće l` bit tako teško progutati to «h» makar zbog oni nezgodni riči kao što je na primer «ishrana». Ko i kod «kaki - taki» jer šta ako se ona prva rič svati ko glagol.

Al dobro i to će se nikako valjda rišit. Biće opet dobrog raspoloženja. Stiže vrime prela da nas sve razveseli u ovim sumornim i kratkim zimskim danima. Znamo mi ta prela pravit i onako već kako je kome po volji i raspoloženju kod kogagod kod kuće. A mož se, kad je već napolju sumorno, napravit jedno pravo starinsko prelo sa mobom. Sa mobom na kojoj će se tušta tog uradit na bunjevačkoj gramatiki. Triba iskoristit ovo vrime jel posli će doć proliće pa će svi pobić na sunce. O tom kako su se nekad davno prela pravila, obavezno uz mobu u zimu kako bi se u društvu i uz pismu lakše radilo, možte pročitat u ovom našem sedmom broju.

Vesna Vidaković

Na konferenciji za novinare koju su 27. decembra prošle 2005. godine u Bunjevačkom informativnom centru (BIC) održali pridsidnik Nacionalnog saveta bunjevačke nacionalne manjine Nikola Babić i koordinator radne grupe za izradu simbola bunjevačke nacionalne zajednice Mijo Mandić, saopšteno je da je u petak, 23. decembra 2005. godine na sednici Saveta Republike Srbije za nacionalne manjine kojom je pridsidavo premijer Republike Srbije dr Vojislav Koštunica usvojen pridlog nacionalnih simbola i praznika Bunjevaca.

- Rad na projektu trajo je dosta dugo, bio je sadržajan, a projekat stručno odrađen, jer su u njega bili uključeni i mnogi akademici. Naš pridlog je razmatran na Savetu za nacionalne manjine, i jednoglasno je usvojen na opšte zadovoljstvo bunjevačke nacionalne manjine. Osim što je usvojen, ceo projekat ocenjen je krajnje pozitivno. Shodno tome, Bunjevci od 23. decembra 2005. godine i zvanično mogu da upotribljavaju svoje nacionalne simbole – reko je Nikola Babić.

Određena su, kako je takođe saopšteno, i četiri praznika odnosno datuma koji će biti posebno obiluženi u kalendaru upotribe bunjevačkih nacionalnih simbola pored državnih i opštinskih praznika i manifestacija.

- Suština grba i svih znamenja je da su rađena na bazi svih prethodnih familijarnih grbova bunjevačkih junačkih i po mnogo čemu značajnih porodica, a tu su ujedno i simboli koji se u grbovima najčešće pojavljuju. Osim toga ovi simboli služe za pripoznavanje identiteta kod Bunjevaca - reko je Mandić.

Nikola Babić

Mijo Mandić

IZGLED GRBA

Na baroknom štitu koji je podiljen vertikalno, sa bilo-plavom bojom u pozadini, nalazi se klas žita iznad kojeg se nalaze tri petokrake zvizde. One pridstavljaju Suboticu, Sombor i Baju, kao gradove koji su bili utvrđeni i štitili narod od Turaka.

Što se tiče četiri najvažnija datuma za Bunjevce kada će se simboli isticati tu spada kao prvi - Veliko Prelo kao povod od opšteg značaja okupljanja Bunjevaca, a to je ujedno dan kada je bila prva priredba bunjevačke Pučke kasine. Na Veliko prelo okupljali su se mladi i stari, a poslidnje je održano 2. februara 1941. godine. Ovaj datum jedan je od bitnijih za Bunjevce. Dužijanca, kao veoma značajan i stari bunjevački žetveni običaj, drugi je značajan datum kod Bunjevaca. Posli 1940. godine, datum početka Dužijance je 15. avgust - na Veliku gospojinu. Godine 1918. 25. novembra, održana je Velika Narodna skupština Srba, Bunjevaca i ostalih Slovena u Novom Sadu. Ovaj datum značajan je za Bunjevce jer su uz

prisustvo 84 bunjevačka delegata donete zdravo važne odluke. Poslidnji, ali ne i najmanje važan datum, je 23. februar, jer je tog datuma 2003. godine održana Elektorska skupština Bunjevačke nacionalne manjine na kojoj su prvi put izabrani članovi Nacionalnog saveta.

Osobe kojima Bunjevci mogu zahvaliti za dobijanje nacionalnih simbola i četiri važna datuma, odnosno koje su činile radnu grupu za izradu bunjevačkih nacionalnih simbola su Mijo Mandić, diplomirani inžinjer arhitekture, zatim Ivan Sedlak, diplomirani pravnik, Nikola Vizin kao član Nacionalnog saveta i Rade Šumonja, istoričar – arhivista, zaposlen u Istorijskom arhivu u Somboru.

Mirko Stojnić, heraldičar, dobio je zadatak da na osnovu svog znanja i iskustva dobro osmisli cio projekat kako bi Bunjevci dobili grb, odnosno simbol koji izgleda moderno al ujedno i tradicionalno. Pored grba pridložene su i usvojene tri vrste zastava. Prva, a ujedno i ona kojoj je posvićeno najviše pažnje prilikom izrade, je svečana zastava, koja je već bila istaknuta na poslidnjoj sednici SO Subotica u protekloj godini. Na astalu će za vrime sednica stajati stolna zastava, a tu je i takozvana «dvorepa» koja se može nosit na primer na manifestacijama kao što je recimo Dužijanca prilikom jahanja na konju.■

Nenad Budinčević

PRIDSTAVNICI BUNJEVAČKIH NOVINA PRVI PUT

NA PRIJEMU U IZVRŠNOM VEĆU VOJVODINE

Krajem decembra miseca 2005. godine uoči Nove godine, pridstavnici našeg misečnika Bunjevačke novine prisustvovali su tradicionalnom svičanom prijemu za predstavnike vojvođanskih i medija koji diluju na teritoriji AP Vojvodine u Izvršnom veću Autonomne pokrajine Vojvodine gdi su domaćini bili predsednik Izvršnog veća AP Vojvodine mr Bojan Pajtić i pokrajinski sekretar za informacije Milorad Đurić. Za naše novine to je prvo prisustvo ovom prijemu budući da kao informativno – političko glasilo Bunjevaca izlazimo tek šest miseci naravno uz pomoć subvencija Pokrajinskog sekretarijata za informacije pri Izvršnom veću Vojvodine.

Karakterišući aktuelno vojvođansko Izvršno veće kao najracionalnije i najefikasnije u otklanjanju posledica elementarnih nepogoda, mr Pajtić je posebno istakao da ova pokrajinska vlast nije dizala plate, redukovala je reprezentaciju a što je najvažnije za njene članove nije se vezivala niti jedna afera.

Zadovoljstvo saradnjom Pokrajinskog sekretarijata za informacije sa medijima izrazio je resorni sekretar Milorad Đurić izražavajući uverenje da će tako dobra saradnja ostati i na dalje.■

V. V.

KRAJEM PROŠLE 2005. GODINE

OSNOVANO UDRUŽENJE GRAĐANA «BUNJEVAČKA SVITLOST»

Uskladu sa Zakonom o udruživanju građana u društvene i političke organizacije, na Skupštini osnivača održanoj 27.10. 2005. godine u Subotici, usvojena je odluka o osnivanju udruženja građana «Bunjevačka svitlost» – saopštio je našoj redakciji pridsidnik Upravnog odbora udruženja Darko Babić.

Udruženje građana «Bunjevačka svitlost» upisano je u Registar udruženja gradjana Ministarstva za ljudska i manjinska prava Državne zajednice Srbije i Crne Gore, dana 30. 11. 2005. godine.

Udruženje je osnovano kao nestranačko, nevladino i neprofitno udruženje građana čiji je cilj naučno i stručno istraživanje svih oblasti od interesa za bunjevački narod i razvijanje svisti o nacionalnom identitetu i zaštiti ljudskih i manjinskih prava.

Radi ostvarivanja svojih ciljeva udruženje se bavi sledećim delatnostima: 1) vrši istraživanja i prikuplja i obrađuje naučnu i stručnu literaturu iz oblasti od interesa za bunjevački narod. 2) organizuje samo ili u zajednici sa drugim organizacijama stručne skupove, savitovanja, seminare i druge oblike obučavanja u ovoj oblasti. 3) objavljuje knjige i druge publikacije o Bunjevcima i oblastima od interesa za bunjevački narod u skladu sa Zakonom. 4) angažuje naučne i stručne radnike za rad na naučnim, stručnim i istraživačkim projektima iz domena od interesa za Bunjevce. 5) sarađuje sa univerzitetima, stručnim udruženjima i drugim organizacijama u zemlji i inostranstvu koje se bave istim ili sličnim temama.

Udruženje svoje delovanje ostvaruje na teritoriji Državne zajednice Srbije i Crne Gore.

Prvi projekat udruženja započet je prošle 2005. godine kada je «Bunjevačka svitlost» potpisala ugovor o suizdavaštvu sa Maticom srpskom iz Novog Sada dana 23.12.2005. godine o zajedničkoj realizaciji projekta izdavanja dila «Bunjevački ričnik» autora Marka Peića i profesora dr Dragoljuba Petrovića čije se izdavanje očekuje u prvoj polovini ove 2006. godine - rekao je Babić na kraju navodeći i adresu udruženja - Puškinov trg broj 5. Subotica i e-mail adresu buns@tippnet.co.yu

ALTERNATIVA NE RAZJEDINJENOSTI ?

PLATFORMA ZA RAZGOVORE

Pučka kasina 1878. u svom radu, postavila je sebi za cilj, okupljanja i razmišljanja na jedan drugačiji način. Naime, o razjedinjenosti našeg korpusa uzalud je trošiti riječi - razjedinjenost je takva kakva je. No, nekolicina entuzijasta u Pučkoj kasini 1878. je pokušala postaviti jedan ovakav zadatak pred rukovodstvo ove nevladine i nepolitičke institucije, da se pokuša uspostaviti dijalog i otpočnu konstruktivni razgovori sa par ljudi od izuzetnog integriteta, na građanskoj i demokratskoj opciji među ovdašnjim Hrvatima, Bunjevcima i drugim nacionalnim manjinama, ali ne dijalogom o nacionalnoj ili političkoj opciji, dnevno političkim razmiricama i razlikama, nego na posve demokratski i građanski način, pokušati razgovarati i pronaći teze za razgovor:

IMAMO LI MI NEŠTO ŠTO NAM JE ZAJEDNIČKO

Pučka kasina 1878. nimalo nije zadovoljna stanjem u svom korpusu baš zbog stalne naglašenosti političke ili nacionalne opcije u svim sferama života i pokušava naći kako prevladati razlike, kojih u stvari nema. Pokušajima započeti najobičniji građanski dogovor i zajedničku djelatnost. Potrebno je naći ljude koji su voljni sjesti zajedno za stol i naći što je ono što nas zbližava, što je ono među nama na čemu se može naći zajednička dobra volja za rad i unapređenje svog vlastitog korpusa, naći ono, što nas može navesti na razgovor u cilju zbližavanja, zajedničkog djelovanja u unapređenju zajedničkog suživota u interesu građana, pa tako i same Subotice u krajnjoj liniji.

Obaveza Pučke kasine 1878. je da nađe ljude koji su tolerantni, razboriti i ljudi od određenog integriteta u Subotici. Svačije je osobno zakonsko pravo kako će se nacionalno izjašnjavati, kako će govoriti, kojoj će se partiji prikloniti, a o ovim stvarima Pučka kasina 1878. ovaj put ne želi stvarati mogućnost razmimoilaženja u stavovima baš iz navedenih razloga.

Mogućnost koja se želi postići na temu što nam je zajedničko daje vrlo široki prostor za djelovanje i to: - porijeklo (potječemo iz zajedničke pradomovine iz južnog dijela Hercegovine), vjera - katolička vjera putem bosanskih fratara koji su nas doveli u ove krajeve, običaji (Božić, Materice, Oci, Uskrs, polivači, Dužijanca, prelo, rakijare, kraljice, sigre, svatovski običaji, posmrtni običaji itd.), kultura - zajednička od dolaska u ove krajeve (a i prije) pa sve do danas i to: Bračuljević, Pavić, Katačić, Vilov, biskup Ivan Antunović, Mijo Mandić, Modrošić, B.Sarčević, K. Milodanović, Ivan i Ante Evetović, Blaško Rajić, L. Budanović, Ilija, Nikola i Pajo Kujundžić, Ago i Lazo Mamužić i drugi; - folklor.

Prostor za pronalaženje zajedničkog djelovanja sigurno postoji ako se odustane od obaziranja i potenciranja tko, kako i zašto nas dijeli i dovodi nas do međusobnih razmirica. Sitnošićardžijska politika, osobni animoziteti, karijerizam, treba jednostavno pokušati prevladati i raditi zajednički na onome što nas može zbližiti za dobrobit svoga naroda. Osiromašeno građanstvo od završetka II. svjetskog rata, financijska nemoć i nefleksibilnost institucija, pa i konačno i same crkve, navodi nas na ovaj dug, naporan i težak put, koji će biti veoma dug proces ali ujedno i osnova i siguran preduvjet za ljude dobre volje.

Naša je pretpostavka da ovakvi razgovori mogu dovesti do boljitka u našem gradu, za sve nas, na prevladavanju razmirica, jer 11 % jednih, 11 % drugih i 8 - 10 % ostalih, daju garanciju za normalnu građansku i demokratsku opciju za odgovarajuće postotno zajedničko sudjelovanje u pokušaju zauzimanja dijela vlasti u budućnosti.

Vraćanje imovine je jedan od obvezatnih preduvjeta kako za Pučku kasinu 1878. koja je imala svoju vlastitu zgradu u Gen. Drapšina 5 (Šah klub Spartak) oduzete 1947. g. tako i ostalih, kao Zadužbina Lajče Budanovića, Zadužbina Mamužić, Prosvjetni dom i dr. zasigurno bi predstavljala veoma dobar preduvjet za šire i adekvatnije djelovanje.

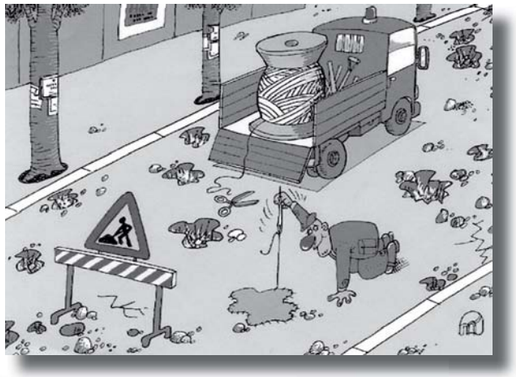
Ako se možemo složiti da je sve ovo zajedničko, onda je za nadati se, da se možemo složiti i po drugim pitanjima.

Subotica, 20. 12. 2005.g.

PUČKA KASINA 1878.
GLAVNI ODBOR Josip Ivanković, predsjednik

BUNJEVAČKE novine
Informativno - političko glasilo
Subotica, Januar 2006 . • Godina II Broj 7
Cina: 50 dinara

PRETPLATA ZA BUNJEVAČKE NOVINE

Godišnje: 420 dinara
Polugodišnje: 240 dinara

Plaćanje možete obaviti na naš tekući račun kod **DELTA BANKE broj 160-143270-73** sa naznakom za pretplatu godišnju ili polugodišnju.

Vaše podatke, prezime, ime i tačnu adresu zajedno sa uplatnicom možete poslati na našu adresu Trg cara Jovana Nenada 15/I 24000 Subotica ili sve lično doneti na istu adresu.

Zbog velikog interesovanja kako publike koja je prisustvovala književnoj večeri posvićenoj biskupu Ivanu Antunoviću održanoj nedavno u okviru Festivala bunjevačkog stvaralaštva, a posebno zbog svih onih koji su izrazili žaljenje što su izlaganje Ivana Sedlaka, diplomiranog pravnika, do sada najdetaljnije analize života i rada ovog bunjevačkog velikana propustili iz bilo kojeg razloga, veliko nam je zadovoljstvo što ovim feljtonom to možemo da im nadoknadimo.

IVAN ANTUNOVIĆ VELIKI PROSVITITELJ I PRIPORODITELJ BUNJEVACA (4)

VOLIT SVOJ ROD I JEZIK

U knjigi "Bog s čoviekom" koju je sređivo puni 20 godina Antunović savituje Bunjevce i Šokce da vole svoj rod i svoj jezik što su ga dobili od dobre i blage bunjevačke majke

Antunović je često poboljevo, a u otpremanju lista nije imo pomoćnika koji bi ga mogo zaminit pa je odlučio da obustavi "Vilu" 13. ožujka 1875. godine. Nakon sedam miseci i dvadeset osam dana "Vila" je ponovo vaskrsla, al sad u Baji pod uredništvom Blaža Modrošića, saradnika i prijatelja Ivana Antunovića, sa istim ciljom što ga je biskup odredio. Obnovljena je sa brojem 6. od 10. studenog 1875.

I sa novim urednikom "Vila" se borila sa istim problemima: teška materijalna situacija, nedovoljan broj ljudi u uredništvu i pritisak vlasti. Pravio je i pauze u izdavanju zbog navedeni potiškoća, al se vraćo da ne bi Bunjevci i Šokci bez javnog glasila ostali.

Međutim, definitivno se moro povuć, posli 6 godina odvažne i junačke borbe "Vila" se morala ugasit avgusta 1876. godine sa brojem 16. Nažalost, odziv na priplatu je bio mali med Bunjevcima i Šokcima u Bačkoj i Baranji kojima je pretežno i bio naminjen, dok je iznenađujuće dobar odjek imala med Slavoncima, Hrvatima, Međumurcima i Istranima.

Antunovićeve knjige

Iako u poznijim godinama i slabog zdravlja, biskup Ivan Antunović je pored novina piso i privodio knjige da pomogne svome rodu na putu duhovnog i prosvititeljskog priporoda.

Počo je da piše relativno kasno u svojoj 55. godini i iza sebe je ostavio zdravo vridna dila ko što su:

1. "Poučne iskrice" napisane 1872. godine. U njoj opisuje svoje putovanje po Italiji, posetu Rimu i Vatikanu, sa opisom istorijski i verski objekata ko i dostignuća njevi naroda, sa akcentom i željom da praktična iskustva prinese u svoju sredinu i da pomogne svom narodu. Ovo dilo nije suvoparan putopis. To je knjiga u kojoj će čitalac naći korisne pouke, kako se ima vladat u životu da bude koristan član velike slavenske zajednice.

2. "Slavjan" na sv. Josipa 1875. godine. Antunović je u ovoj knjizi opiso važnije svetkovine katoličke crkve. Istako je njevo značenje i opiso nike narodne običaje. I u ovom dilu vidimo njegovu očinsku brigu da narod pouči. Značajno je da u ovom dilu Bunjevce i Šokce naziva samo Slavenima. U tom vidimo njegovu lipu slavensku dušu, čujemo kucanje njegovog plemenitog srca što je uvik bilo za sriću i blagostanje, slobodu i jedinstvo svi južni Slavena. Želja mu je bila da se svi mi koji govorimo istim jezikom, u kojima teče krv od naše krvi, u čijim grudima bije iskreno srce, puno ljubavi prima slavenskoj uzajamnosti, nazivamo i jednim imenom. Gledište je dilio sa đakovačkim biskupom Jurijom Štrosmajerom, utemeljivačem panslavski ideja. Antunović je bio poštovalac i dobar saradnik Štrosmajera.

3. "Odmetnik" objavljen 1875. godine.

Antunović ko stari rodoljub poučavo je svoj rod da bude svistan i viran sin svoje majke i ko taki član velike slavenske zajednice, pritom je osudio svakog izdajicu roda svog. U ovoj knjigi se govori o nesritnoj sudbini opata Ignjata Martinovića, koji

Umetnikova zamisao Ivana Antunovića

je iznevirio svoju viru i rod što ga je na kraju stalo života. Nije se autor u potpunosti držo strogo istorijski činjenica. Suština je bila da pokaže svom narodu da se ne isplati bit izdajica. U tom je potpuno uspio jer su mnogi odmetnici bunjevačkog roda uvidili grešku i vratili se u krilo svoje majke. Postali su odlični pobornici narodni težnji koje su donile oslobođenje i ujedinjenje jednokrvne braće.

4. "Bog s čoviekom". Ovo je najopširnije dilo Ivana Antunovića. Počo ga sastavljat još ko župnik u Aljmašu, a sređivo ga je počev od 1858. godine pa naredni 20 godina. Ovo dilo je Antunovićeva opšta nauka o viri za odrasle. U njem je prikazo istinu katoličke crkve. Ono je razdiljeno u 4 knjige i ima 774 stranice. Antunović je prvu knjigu počo stvaranjem čovika. Tumačeć sveto pismo Starog zavita prikazo je kako se Bog priko patrijarka i proroka svugdi družio sa čovikom koga je vodio u neizmirnoj ljubavi i svojom providnošću, da ne postane robom đavola. Bog je tio da se čovik sačuva u spasenju koja čekaju sva pokoljenja u mesiji.

U drugoj knjigi Antunović je pokazo život Isusa Hrista od njegovog rođenja do smrti. Opiso je dilo otkupljenja što je Bog obećo prvim ljudima u raju zemaljskom. U trećoj knjigi prikazo je kraljevstvo božje na zemlji i nauku svete crkve, koja se ko dobra majka brine za svoju dicu.

U četvrtoj knjigi prikazo je dilovanje svete majke crkve na zemlji u svetim otajstvima, žrtvi svete mise i svetim obredima. Prikazavši cili sastav nauke katoličke crkve on je pokazo put kojim triba da iđe svaki dobar kršćanin i katolik, da zaista bude Bog sa čovikom na zemlji.

(nastaviće se)

Piše: Mijo Mandić

VELIKO PRELO

KAO POVOD OD OPŠTEG ZNAČAJA OKUPLJANJA BUNJEVACA

I dan kada je bila prva priredba Bunjevačke kasine, odnosno Pučke kasine

Ugarska je zakonskim odredbama godine 1868. pravno uredila pitanje narodnosti na svom području. Prema tim odredbama svaki je učenik trebao u školi biti poučen na svome maternjem jeziku. Međutim, stvarnost je bila van domašaja zakonskih odredaba. Sedamdesetih godina bile su ukinute bunjevačke škole u Subotici, zatim u Somboru, pa godine 1883. bude ukinuta bunjevačka obuka u Baji, zatim u Aljmašu, Bikiću, Čavolju, Baškutu, Dušnoku (u Peštanskoj županiji), Baćinu - „tako da se na svim bunjevačkim osnovnim školama od 1897. god. predavalo isključivo na mađarskom“.

Ukinuće škola, mađarizacija pomoću crkve, pritisak u ustanovama, potaknulo je rodoljube bunjevačke, da osnuju ustanovu ili društvo oko koje bi se okupljali istomišljenici u kojoj bi se raspravljalo o pitanjima, kao što je mađarizacija svoga naroda i kako to sprečiti.

Početkom 1877. godine sastali su se u advokatskoj pisarnici Age Mamužića (u Subotici) rodoljubi Bariša Vidaković Božanov, Veco Vidaković, Đeno Dulić, Josip Manić - Jukić, Ivan Rožić i dr., koji su odlučili osnovati BUNJEVAČKU PUČKU KASINU.

Ovaj pokušaj osnivanja društva sa bunjevačkim predznakom nije bio lak i jednostavan. Ugarsko ministarstvo unutrašnjih poslova uputilo je župana Dezidera Gromona neka raspusti i zatvori Bunjevačku pučku kasinu. Ago Mamužić je odmah reagovao na ovakav postupak vlasti i zajedno sa svojim saradnicima pošao u Budimpeštu i izložio ugarskom predsedniku i ministru unutrašnjih poslova Kolomanu Tisi, program Kasine. Kada su predstavnici vlasti sagledali suštinu stvaranja jedne ustanove, koja bi trebala da se bavi očuvanjem običaja i kulture jednog naroda, predložili su da se iz naziva ispusti “bunjevačka”, pa neka bude samo PUČKA KASINA, što bi danas značilo, narodna kasina. Nakon, što su ovi uslovi ispunjeni, upućena su pravila kasine (15. oktobra 1878. god.) ministarstvu na odobrenje i potvrdu. Pravila su odobrena 2. novembra 1878. godine. Svečano otvaranje Kasine bilo je 15. decembra 1878. godine (na Materice).

Prva priredba pučke Kasine bila je 2. februara 1879. god. (Svećnica, Marindan) - VELIKO PRELO. Znači „VELIKO PRELO“ kao bunjevački običaj okupljanja naroda bio je datum kada je održana prva priredba.

To je postao ustaljeni običaj, i svake godine se na Marindan održavala priredba Bunjevačko veliko prelo, i uvek se otvarala sa „PRELJSKOM PISMOM“.

Poslednje veliko prelo održano je 2. februara 1941. godine.

Veliko prelo kao jedan lep narodni običaj bio je od opšteg značaja, jer su se osim mladeži tu okupljali ljudi različite dobi, ali vezani istim osećajima rodoljublja i očuvanja narodnog identiteta.

Ovo prelo je svojevrsna smotra nošnje, ponašanja, pesme i igara. To je bio skup svih bunjevačkih ljudi kojima je ovaj događaj bio „duhovno osveženje“, podsticaj od kojeg se živilo i ulivalo ponos. Uvek se bunjevačko Veliko prelo otvaralo posebno pripremljenom „preljskom pismom“ koju je svirala i pevala najprije tamburaška družina, a zatim prihvaćali uzvanici. Slikovito je nekoliko prelja imalo u ruci preslicu, na stolovima se nudilo domaće jelo i piće.

Treba istaći da je nekoliko preljskih pesama ostalo trajno u vlasništvu bunjevačkog naroda u Podunavlju.

PESMA KASINSKA “PODVIKUJE BUNJEVAČKA VILA” je prvi put pevana na otvaranju Kasine 15. decembra 1878. god., zatim pesma koja je pevana na VELIKO PRELO 2. februara 1879. god. “KOLO IGRA TAMBURICA SVIRA”, a sastavio je Nikola Kujundžić (1861-1906).■

Piše: Nevenka Bašić Palković

IZDAVAČKA DELATNOST KOD BUNJEVACA od XVIII do XX VIKA

DANICE – RIZNICE NARODNOG STVARALAŠTVA

Veoma važan trenutak u bunjevačkom izdavaštvu pridstavlja i pojava Bunjevačko-šokačke DANICE (1884-1914; 1921-1941; 1945-46. i dalje, sa velikim prekidima), odnosno Subotičke Danice, Danice, ili Nove Danice, kako je sve nosio naziv ovaj bunjevački kalendar koji pridstavlja pravu riznicu narodnog stvaralaštva, nešto manje umetničke književnosti, prevoda (koristi se termin «pobunjevčio»), istorijskih podataka, korisnih znanja ali i «sitnarija» iz svih oblasti života i rada Bunjevaca. Kalendarski dio i «zvizdoznanske opaske» zauzimaju samo desetak stranica, a ostalih pedeset i više strana u svakom godištu ispunjeno je najraznovrsnijim prilozima, pa i ilustracijama i slikama od 1891. i 1892. godine. Subotičku Danicu je pokrenuo i uređivao pop Pajo Kujundžić (1859-1915) u saradnji sa Ilijom Kujundžićem, Šimom Prčićem i Mijom Mandićem, ali najveći teret nosio je upravo on i mnoge članke potpisao je pseudonimom «Stari Rodoljub». Bavio se i distribucijom kalendara (koji je štampan u 600 primeraka) preko štampara Prčića i knjižara Đure Krečija, dok mlađi saradnici nisu formirali Generalni zbor za izdavanje i rasprostiranje Danice i lista Neven. Ove dvi bunjevačke periodične publikacije izlazile su tridesetak godina naporedo, imale su mnoge zajedničke saradnike i ciljeve, a važne priloge bi preuzimale po potrebi. Na njihovim stranicama, pop

Pajo Kujundžić kao župnik, pisac, profesor i član školskog odbora, vatreno se borio za uvođenje maternjeg jezika u sve škule i gradske urede, osnovao je 1914. godine prvu bunjevačku školsku zadrugu, sa zadatkom da se otvaraju škule «u kojima će se bunjevački govoriti i bunjevački učiti». Nije dočekao ostvarenje onog za čega se toliko borio, često osporavan i od svoje jednokrvne braće Bunjevaca, bliskih tuđinskoj vlasti. Umro je 1915. godine u Subotici, ožaljen i poštovan sve do danas.

U Danici su od početka izlaženja zastupljene narodne pisme i pripovitke, kao i imena njihovih sakupljača ili pripovidača.

MIJO MANDIĆ I PRVI UDŽBENICI

Prve UDŽBENIKE za bunjevačko-šokačku dicu napisao je i o svom trošku izdao učitelj, pisac i urednik listova i kalendara, MIJO MANDIĆ (1857-1945), rođen u Kaćmaru, a u Subotici živeo od 1892. do smrti 1945. godine, kao počasni građanin. Pre njegovih, najpre rukom pisanih udžbenika iz kojih je predavao, a zatim ih štampao u Gari, 1880. godine, postojale su samo čitanke «za katoličke pučke učione», autora Ivana Mihalovića, učitelja Bajske preparandije (izdate 1872, 1883, 1886, 1894. godine u Budimpešti). Knjige za vironauku pisali su I. Probojčević, I. Palić i N. Kujundžić. BIBLIJSKU POVIST staro i novozakonske objave Božje za pučke škole priredio je svećenik Ilija Kujundžić i objavio je u Subotici, kod Josipa Bitermana 1890. godine. Na nagovor Mihalja Kubinskog, kaločkog biskupa zaduženog za bunjevačka jezička prava, Mijo Mandić je u Gari izdao: Zemljopis, povistnicu i ustavoslovlje i drugi udžbenik: Prirodopis, prirodoslovlje i slovnicu za bunjevačku i šokačku dicu, u tek pokrenutoj ediciji «Učevna knjižica», štampanoj kod Josipa Bitermana u Subotici. Mandić je autor i molitvenika za bunjevački i šokački naraštaj - Nebesko janješce, 1885. godine, štampano u Somboru, a II izdanje pojavilo se u Subotici 1894. Iste godine izdat je udžbenik BAČ-BODROŠKA ŽUPANIJA, zemljopis za bunjevačku i šokačku mladež, u Subotici, u štampariji dr Dušana Petrovića.

Bunjevačko-Šokačka
DANICA
ili
SUBOTIČKI KALENDAR
za
PRISTUPNU GODINU
1884.
Izdaje
ŠIME PERTIĆ.
U Subotici.
Tiskom Šime Pertića
1883.

Najstarija bunjevačka kulturna institucija Pučka kasina osnovana je 1878. g. u Subotici, a njen USTAV je izdat 1882. godine i štampan kod Šime Pertića na 19 strana. «Osnivanje subotičke Pučke kasine bilo je najvažnije nacionalno delo onoga vremena» ističe Mijo Mandić, jedan od njenih najstarijih članova i autor knjige: Pedesetogodišnjica subotičke Pučke kasine, 1928. god, izdate u štampariji Etelke Rajčić. Mandić ističe da je na osnivačkoj skupštini za pridsidnika izabran Đeno Dulić, za perovođu Ivan Rožić, za blagajnika Bodo Kujundžić, za knjižničara Joso Kujundžić, a za odvitnika Ago Mamužić.

Nikoliko sveobuhvatnih rasprava (tj. studija) o Bunjevcima izdato je u drugoj polovini XIX vika: Antunovićeva RAZPRAVA o podunavskih i potisanskih Bunjevcih i Šokcih, izdanje pisca u Beču, 1882, zatim Ivanićeva povesničko-narodopisna rasprava O BUNJEVCIMA u Izdavačkoj štampariji dr Dušana Petrovića u Subotici, nagrađena od Matice srpske 1894. (treće izdanje Ivanićeve knjige, pod naslovom Bunjevci i Šokci u Bačkoj, Baranji i Lici, objavljeno je u Beogradu 1899) i poduži članak Laze Kneževića «O Bunjevcima» u Letopisu Matice srpske, knjiga 128 iz 1881. godine. Sve ove dokumentovane rasprave dokazuju da je pojačano interesovanje za prošlost, sudbinu i budućnost Bunjevaca, izloženih potpunoj asimilaciji. One su doprinele da se takvo stanje donekle ublaži ili bar zabeleži.■

(nastaviće se…)

1. Broj. U Baji, 15. Sičnja 1884. 1. God.

Pridplata:
Na svu godinu 1 frt
Na pol godine 50 kr.

Novci i rukopisi se šalju uredniku u Katymár.

NEVEN

zabavni i poučni misečnik.

Izlazi u misecu jedared.

Cina oglasbe:
za jedan petit (sitni) redak plaća se 10 kr.
za biljegovinu 30 kr.
oglasi plaćaju se naprid. Ogbsivanje prima urednik i tiskara Streintz i Escheulohr u Baji.

Jedan brojvridi 15 kr. | Urednik M. Mandić. | Rukopisi se nevraćaju

Poziv na pridplatu „Nevena.“

Narodu i domovini svojoj, bilo to ma na kakav dobar način služiti, ne samo da je lipo, koristno i potribito nego je to i sveta dužnost svakoga rodoljuba i do-

SABLJA, POLUMESEC, SNOP, KLAS, BOJE I KACIGE NA GRBOVIMA BUNJEVACA

GRB KAO POTVRDA PRIPADNOSTI (4)

Završni deo sa istorijske tribine, odnosno predavanje o grbovima sa temom: »Plemićki grbovi kod Bunjevaca« održao je u Gradskoj biblioteci najbolji poznavalac heraldike u Vojvodini g-din Mirko Stojnić. Pored uvodnog dela o opštoj heraldici, prisutni su mogli da čuju i originalna, autorska razmišljanja o heraldici u svetu i kod nas. Ovo predavanje se poklopilo sa radnjama oko usvajanja bunjevačkih simbola i usvajanja na XI sednici Bunjevačkog nacionalnog saveta održanog pri kraju prošle godine.

Kad smo mi hteli posle Balkanskih ratova da oteramo Turke zajedno sa Bugarima i Grcima, bio je održan jedan sastanak u Jedrenu sa našim vojvodama i njihovim maršalima. Na sastanku je dogovoreno da se izbace svi Turci iz Evrope uopšte. Verovali ili ne, to se nije svidelo prvo Nemcima (nemačkim carevima). Nemci su bili dobrim delom zagrejani za Turke, pa, na žalost, i Karl Marks. On je napisao u jednom članku 1853. godine da ukoliko Evropa želi mir - Srbe mora isterati iz Evrope, jer su oni i Crnogorci ubice i palikuće i tako dalje (bez obzira što su se borili protiv okupatora). Njima nije bilo stalo što im islam kuca na vrata i to što nekultura kuca na vrata, već su smatrali nepodobnima i Srbe i Hrvate i Crnogorce i sve one koji žive na ovim teritorijama.

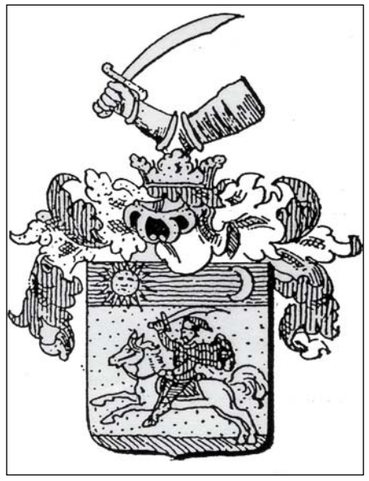
Sablja na grbovima Bunjevaca

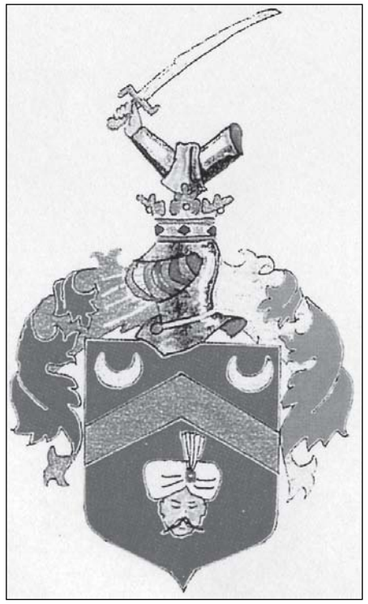
To sam spomenuo zbog toga da se ne bi pogrešno shvatile brutalne scene na grbovima gde je turska glava nabijena na sablju. Moram reći da je pogrešno data sablja kao handžar, jer handžar se ne može metnuti ni u kakvu tkaninu jer ne može stati. Sablja je krivošija i kao takva mora da se prikazuje (i ovde na priloženim crtežima su sve sablje - handžari). Imamo čak i grbove koji u gornjem delu, tzv. »cimeru«, odnosno po našem zvanično »gornji deo grba« (u narodnim pesmama »čelenka«) prikazuju savijenu ruku koja drži handžar – neka seče tursku glavu, neka nabada tursku glavu. Isto to se nalazi i u samome grbu. Te ilustracije navode na to da su vlastodršci Austrije vrlo dobro znali zasluge i Bunjevaca i Srba koji su se borili za nekakvu Evropu, a protiv najezde islama.

Zvezda, polumesec, klas i snop na grbovima Bunjevaca

Drugi jedan elemenat koji je čest je – zvezda. Zvezda u heraldici znači posebnu milost kod suverena. Može biti petokraka, šestokraka (ali ne kao jevrejska sa šest uglova) sa šest dugačkih krakova ili osmokraka. Obična je srebrna, a može biti i zlatna kod izuzetnih slučajeva koji su opisnoj dodeli naglašeni. Naime, svi znamo da su i u našoj narodnoj pesmi, kao i u pesmama drugih naroda, mesec i zvezde srebrni.

Sledeći elemenat koji se pojavljuje

u našim grbovima predstavlja dvojnost bunjevačkih opredeljenja. S jedne strane ratničko, a sa druge strane poljoprivreda, odnosno žitarice. Javlja se snop, klasje, veza klasova itd. Takođe se kod grbova javljaju i ilirski znakovi: izvrnuti polumesec (koji nije turski), iznad njega može ali ne mora da bude zvezda, a to je faktički veza sa Ilirima i Tračanima koji su verovatno prethodnica Slovena koji su došli u ove krajeve.

Bunjevci kao savremenici Rimljana i Grka

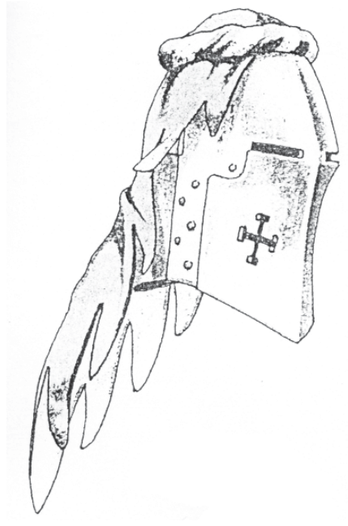
Postoji jedna velika zabluda (jer nikada nisu stavili svoje teorije na mapu) da su Sloveni došli negde recimo u sedmom veku, a u stvari grčki autori spominju neku borbu sa Slovenima (Ilirskim) pedesetih godina posle Hrista. Taj pojam je jako širok i ogleda se u nekim grbovima Bunjevaca gde se pojavljuju klasični rimski i grčki stubovi. Javljaju se i elementi nekakvog klasicizma koji jasno govore da su ti ljudi osećali da su vezani za neko prapostojanje na ovim terenima, na bitke i sa Rimljanima i sa Grcima.

Tek najnovija istorija je pokazala da Etrurci uopšte nisu nekakva misterija. Etrurski jezik, artefakti i umetnički predmeti su nastavak tradicije vinčanske kulture, južno od Beograda, koja je direktno vezana za nekakvo nastavljanje na naše slovensko ime i nažalost - podeljeno poreklo. I ti principi podela su neverovatni i o tome je bolje ne razmišljati. Jedino bih dao malu napomenu: dominikanski kaluđer Mauro Orbini, koji je živeo u Kotoru, bio je opsednut ranom stvarnom istorijom Slovena na ovim područjima, pa je u jednom momentu rekao da mi ne znamo svoju istoriju zato što se večito svađamo i što smo večito podeljeni. Mislim da je on 1601. godine izdao tu knjigu u Pezaru, a imao je i pravo - da mi drugo i ne znamo nego da pravimo razdore. Ali, to nam podmeće neko treći, a mi to ne vidimo. To opet nije interesantno, jer kada bi se mi odupirali on bi morao da prestane. Tako su i Bunjevci nosili sa ponosom svoje titule plemića, stanovali su u tvrđavi na mestu današnje franjevačke crkve - dok ih nisu iz te tvrđave isterali. Otišli su u Nemešmiletić. U Nemešmiletiću su bunjevačke porodice uglavnom ostale i živele veoma dugo, a druge su se raselile. Na meni je dosta obiman zadatak da odem do Baje da proučim njihove arhive, da odem u Budimpeštu, Beč.

U Mađarskoj je objavljena knjiga »Vajdaság csalàdai«, u 36 tomova, sa popisom svih plemićkih porodica koje su živele u Mađarskoj. Nažalost te knjige, osim u Sečenji biblioteci (Budimpešta), nema.

Boje i kacige na grbovima Bunjevaca

Interesantna je jedna druga stvar. Izvestan broj autora na našoj teritoriji (koji su čak i profesori na Fakultetu primenjenih umetnosti) priča o nacionalnim bojama da su nacionalne boje Slovena (Srba, Hrvata itd.) poznate kroz vezove i tako dalje. Jeste da su poznate kroz vezove, ali tek u 19. veku. Naš autor, enciklopedista Stanoje Stanojević, napisao je 1936. godine jedan članak o srpskim zastavama. Nije mogao da preskoči ni hrvatske ni slovenačke, kao ni bilo koje zastave sa naših prostora. Izlazi da je tek 1835. godine na Sretenje nastala prva srpska zastava koja je bila crveno-belo-plava, a docnije postala zastava jugoslavensko-ilirskog društva u Zagrebu, i na kraju hrvatska zastava. E tu zastavu su nam Rusi poništili iako nam je zastavu dodelio turski sultan. Miloš Obrenović se pitao čiji smo mi vazali: turski ili ruski. Ispostavilo se da smo ipak turski jer je sultan skupio novu ustavotvornu komisiju, otišao u Istanbul i isposlovao novu crveno-plavo-belu zastavu, koja je kad se malo bolje razmesti u stvari ruska zastava samo naopačke okrenuta. Sultan je rekao: »E, sad da vidim ruskog cara da nam kaže da ovo nije u redu«. E, te iste boje su bitne, ne samo kod Bunjevaca na ovim teritorijama, i vrlo često se javljaju: plava boja, crvena boja, srebrna (to je bela boja), u različitim kombinacijama. (Tu sam dao nekoliko ilustracija grbova u boji). Lepo se vidi da su te boje lepo zastupljene na našim grbovima. Što se tiče elemenata koji stoje na jednom grbu, pored čelenke, bitna je kaciga. Ja zagovaram, vrlo opravdano, ratničku kacigu - tzv. kljunastu kacigu. Ta kaciga ima zaštitu od sunca, koja se posle pretvorila u dekoracije i ona je obično crvena i plava i ponavlja se u svim grbovima sa naše teritorije. Crvena boja, kao drugu stranu ima redovno srebrnu, a plava ima ili srebrnu ili zlatnu, odnosno žutu. Tako da opis jednog grba kad sadrži taj plašt, odnosno lancin (to je latinski izraz i mnogo je prikladniji jer kod nas plašt znači nešto drugo), mora biti detaljan i mora imati i opis placinije, boja, šta je poleđina šta je lice itd. Hteo bih samo da kažem koliko smo mi nedotupavi. Tu govorimo o autorima koji su pisali različite knjige i koji kažu da je to na mađarskom grbu krst koji je dobio Sent Ištvan. E pa - nije. To je jedan biskup Adalbert koji je širio hrišćanstvo u Slovačkoj i u Mađarskoj. I ta dva naroda su od njega dobila apostolski krst, s tim što je abedorf kod Slovaka plave boje, a kod Mađara zelene boje. To se sve mora znati, a tumači je heraldika. Ovde je tipičan primer, mislim da je on najbogatiji po sadržini, veliki mađarski grb, koji se i dan danas nalazi u mađarskom parlamentu iznad predsednika parlamenta i koji sadrži grbove zemalja koje je nekada Mađarska (Ugarska) imala. To se heraldički naziva »grb pretenzija«. Da li ima pretenzija ili nema u to neću da ulazim, ali činjenica je da on sadrži grb Dalmacije, Hrvatske, Rijeke, Slavonije i Erdelja. Sledi crtež koji daje elemente svakog grba. Ovo je osnovni elemenat: tu je štit, bedž ili beževi ili podela grb, kaciga (kljunasta), zatim plašt, jedna rolnica koja drži delimično krunu i čelenka koja se nalazi iznad krune. Ovde su i raznorazne kacige – iz približno istog vremena (od oko par stotina godina)

1. lončarska (najstarija),
2. kljunasta i najmlađa
3. turnirska (rešetkasta) koju pogrešno i iz neznanja autori stavljaju na grbove Bunjevaca (pogledati ilustracije u tekstu br. 2). Ta rešetkasta kaciga je tipična za turnire i nije nikada bila ratnička. To se mora poštovati, ali ne i stavljati na ratničke grbove Bunjevaca. Ovo je interesantno kada se uzme u obzir da sam govorio o tradicijama koje važe na različitim delovima sveta.

Subotički grb koji to nije – zadatak za domaću heraldiku

Evo još jednog primera neznanja: subotički grb lepo nosi naziv da je to pečat. Pa onda druga greška: u opisu stoji da je štit kružni. Kružni štit je djevice Marije i on se mora poštovat, a ne preko njega stavljati neki drugi štit koji nema nikakve veze sa tim, odnosno tradicijom obeležavanja Bogorodice. To su izvesne netačnosti koje se delimično ponavljaju i u grbovima Bunjevaca i to bi trebali ispraviti. Ovo je pisao izvesni Dujšin Konte iz Dubrovnika, koji je pred rat objavio bačke grbove u »Istorijskom glasniku Srbije« iz Novog Sada. Ovde se obavezno nalaze i bunjevačke porodice. Ali, to je sve crtano slobodnom rukom bez posebnog osvrta na opis, jer on verovatno nije imao čak ni dokumentaciju tačnog opisa grba kao što postoji u ovoj navedenoj knjizi mađarskog autora Bač–Bodrog varmeđa. Ovde se kaže da je Topić Đorđe iz Bečeja dobio grb, gde mu je žena Marta, Marijana, ćerka Jelisaveta, Ivanka i Živa 1751. i sa tačnim opisom šta njegov grb sadrži. Mi to nemamo, a neophodna bi nam bila (ne samo Bunjevcima nego svima u Vojvodini) svest o tome da mi u Vojvodini imamo ukupno više grbova nego cela stara Jugoslavija zajedno. Znači da su naši ljudi učestvovali u više ratova nego svi ostali i da im je bilo priznato.

Time bih se zahvalio na pažnji i istakao da je bilo neophodno da prozborimo nešto o grbovima. ■

Kraj

Zo. Ve.

VRIME PRELA - PRIPOVIST PROFESORICE GEOGRAFIJE, ANE CRNKOVIĆ

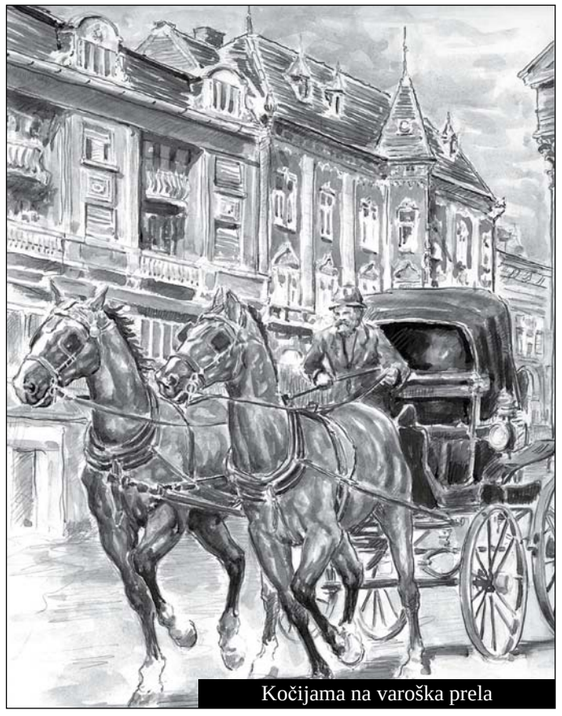
ZDRAVO STARI ADET

Prelo je opisano na osnovu pisani podataka od 1934. do 1940. godine, koje je ostavio Anin pradida Đuka Crnković zvani «Jakara». Korišćene su pisme ispivane o njemu još davne 1867 – 1877. godine, kad je sa Šimom Vukovićem zvanim «Ćara» bio tavankutski «lola», kao i uz pomoć sićanja na kazivanja njegovog dide.

Prelo je kod Bunjevaca zdravo stari adet na kojem se radilo i veselilo noćom uz lampaš i venjer od pamtivika – piše u svojoj pripovisti profesorica Crnković na samom početku. – Kod pravljenja prela, kao i kod svi adeta, bile su promine na lipče i bolje na priliku svaki 100 godina.

Kadgod, u zimskim dugačkim noćima na salašima i selima, okupljale su se žene, divojke i momci na prelo. Za pravljenje prela tribalo je pripravit alat i materijal za poso. U to vrime se sve što je bilo potribno za život paora pravilo i izrađivalo u domaćinstvu. Kupovali su se samo šećer, so i petrolin.

Najstarije prelo je po salašima i po kućama u selu počimalo mobom u jesen posli kosidbe kudelje kosirom. Kudelju su vezivali u snopove koje su potapali u bare i dolove. Mekane stabljike su donosili na salaš u avliju. Zbog veliki poslova koje su u jesen imali, zvali su komšije i rodbinu na mobu. Zajednički su kod prvog salaša, pa drugog, i tako redom batinama muškarci mlatili ili udarali po stabljikama koje su se raspadale u dugačke niti i koje su posli kupili i vezivali u snopove i ostavljali u šupe za zimu kad prave prela. Liti su ostriženu i osušenu vunu ostavljali u džakovima za prelo. Uoči prela danjom su muškarci ponovo pravili mobu na salašu di će biti prelo. Šakovatom su uzimali niti kudelje, češljali snažnim udarcima i trzanjem vukli kroz gvozdeni češalj koji je imo velike klince. Tako su češljanjem niti sitnili u tanke vlasi koje su žene danjom u kreču bilile, a vunu u orovoj ljuski farbale u duvansku boju u kotlu na katlanki pod odžakom. Vunu su prvo sušili pod strijom, a posli, kad su je ocidili, na parasničkoj peći u sobi. Od alata

Kočijama na varoška prela

žene su pripravile stan za tkanje, preslice, vretena, igle i makaze.

Najstarije prelo bez svičanog ruva

Na ovom prelu samo su žene prele, tkale, štrikale i čijale perje, a divojke su gledale i učile kako se radi. Momci su na prelo dolazili da se sa divojkama zabavljaju uz pismu, igru i svirku uz gajde i frule. Sve je reduša nudila kuvanim mrvljenim kuruzima. Na ova se prela nije svečano oblačilo. Divojke su na prelo išle u papučama, obučene u košulje, skute, podsuknje, suknje, zagrćale su leveš, a naprid su opasale keceljac. Priko leveša su oblačile štrikani mider, a na glavi od vunene tkanine maramu. Zagrćale su kožuve od ovčije kože. Momci su dolazili na prelo u bilim širokim gaćama od šest pola. Imali su bilu košulju priko koje je bio crni prusluk sa srebrnim pucima. Na noge su namotavali obojke, u klompe su metnili malo slame i obuli ji. Na glavi su imali šepice od ovčije kože. Zagrćali su popršnjak ili kožuve od štavljene ovčije kože.

U to vrime žene su same pravile i šile odiću. Od opredene konoplje tkalo se platno za žensku i mušku odiću, posteljinu, čaršape, salvete i peškire. Od vune su tkale ponjave, pregače i vunene štofove za svečanu mušku i žensku odiću.

Dosta tog su žene uradile na prelu. Oko ponoći su se razilazili s prela. Muškarci su obavezno nosili batine odlomljene od kake grane da bi se branili od kerova. U to vrime nije postojala razlika u oblačenju izmed siromašni i bogati divojaka i momaka.

Pojavom ajzlibana dolazi do velike promine na salašima. Varoš je bila bliže pa se češće odlazilo na pecu di su salašari svoje proizvode prodavali, a za te novce kupovali fine tkanine: laneno platno, štofove, svile, kumaše i drugo. Tako nastaje razlika izmed siromašni i gazdački momaka i divojaka, što se primećiva na prelima već po podacima iz 1872. godine. Uočavaju se velike promine u pravljenju prela. Od tad postoje dvi fele prela: porodična koja su pravljena za mladence pod nazivom „Prvo prelo“ i „Domaćinsko prelo“, a zatim „Divojačko – momačko prelo“. Porodično prelo – prvo prelo za mladence pravili su baćo i nana ćeri i zetu prve godine udaje, kao i rođeni stričevi i tete. Posli disnotora roditelji su pozivali na užnu mladence i najbližu rodbinu. Za užnu se pripravljala čorba od živine, paprikaš, salata od krastavaca, pečeno svinjsko meso, divenica, krvavica i salata od dunca, višnje, zerdelije i tunje. Na poslitku su na red došli fanki. Na ovoj užni se zetu iz šale podvaljivalo, često puta su mu u pladanj metnili umisto divenice čutku uvijenu u crivo. Na ovu ili sličnu šalu zet se nikad nije rasrdio jel je za ovu priliku bio taki adet. Od pića se nudila rakija i vino. Posli užne se veselilo, pivalo i u gajde sviralo. Na kraju veselja nana je mladence darivala, zeta košuljom jel šalom a obavezno maramicom. Ćer je najčešće dobila ruvo, svilenu jel malu rojtošku maramu a obavezno maramicu. Bilo je taki slučajeva di se umisto darova davo novac.

Ajzlibanom na prelo na salaš

Prela u varoši za gazdačke divojke

Domaćinsko (jel uže porodično prelo) – baćo i nana su svake godine posli disnotora svim ukućanima koji su živili u jednom domaćinstvu pravili prelo. Rana je bila ista, a darovi manji. Obično su to bile maramice. Na ovom prelu su stari-

Prelo Mande Malagurski

Ej, lolo, sveži pošu pa izađi na Kolinu ćošu.
Ostavićemo malo selo,
Iđemo ajzlibanom u varoš na prelo.
Pozvala nas Malagurski Manda,
U Pešta kafanu centra grada.
Ej, sviraće tamburaška banda.
Na prelu su samo bogati
Kaže Maca sa oko 100 lanaca.
Na curama puno zlata a najviše dukata.
Ej, lipi su Mandini dukati
Baćo gleda za koga će se udati.
Svi su stali kad su na vratima
Đuku i Šimu ugledali.
Ej, šta će ode Šime Ćara i Đuka Jakara,
Nije Malagurskom pravo
Jer ne zna ko je momke zvao.
Manda zna da ji cure volu.
Upoznala ji kod Miše Kobe u kolu.
Ej, vole da se šale, lipo igraju i pivaju,
Sviraju i dobre konje dekaju.
Nadigrali su cilo selo pa ji pozvala
U varoš na prelo.
Ej, igrala je s njima cilu noć.
Obećali su joj da će cigurno doć.
Kad je zasvirala banda ,
U kolo je pozvala Ćaru i Jakaru Manda.
Ej, Manda igra kao čigra, sad momci
Pokažite kako se kolo igra.
Svircima znak daje da sviraju dalje, dalje.
Ko se umorio kolo je napuštio.
Oči me ne varaju, još igraju Manda, Ćara i Jakara.
Ej, velika je to Malagurskom briga,
Vidi da Jakara cilu noć do Mande igra.
Biće mu i muka kad sazna
Da će mu zet biti Đuka.

ji pripovidali pripovitke i šale, veselilo se uz pisme, vino i rakiju do zore. Od oko 1870. godine roditelji su svojim ćerima – divojkama u januaru i prvoj polovici februara pravili prela rad zabave na salašima i po kućama po selima i varoši. Gazdačke divojke su prelo pravile u „Pešta“ kafani u varoši. Na prela su dolazili samo pozvani. Na salašarskim i seoskim prelima

Prelo Seferove Janje

Peče rakiju bać Vranje za prelo svoje Janje
Pozvaće Janja momke i divojke
nana prelje, tkalje i vezilje.
Ej, baćo radi cili dan. Pozvaće ljude na divan

Ej, šta sada nemam 30 godina manje
Pa da s vama igra i Seferov Vranje
Čekamo kad će ajzliban pored šora proć
Ej, na njemu će cure i momci iz varoši doć
Radi prela i Mamužić Bela.
Nana Jovana kradom pogleda da vidi
Kako Mamužić Bela izgleda
Ej, za to gura baću na prelu
Da joj pokaže Belu
Momak kojeg je Janja u kolo povela je Bela.
Gleda nana Belu, on je najlipči momak na prelu.
Ej, gledaj Vranju kako dobro igra i drži tilo
i kako mu lipo stoji odilo.
Košulja mu ko snig bila a na prusluku lionska svila
Ej, u džepu mu srebrni sat i lanac
a šešir je nakrivio čim se u kolo uvatio.
Gledaj Vranje, igra ko čigra do naše Janje.
Ej, moram kazat mom baći
Da Janja boljeg momka nije mogla naći.

momci i divojke su bili počašćeni vinom, rakijom i fankima. U „Pešta“ kafani se za večeru posluživala krumpirača, fanki, vino, rakija i po želji pivo.

Na to vrime nas podsićaju pisme koje su u vrime prela nastale - ko na primer na prelu Seferove Janje i Malagurski Mande. Obadve cure su bile lipe i bogate. Živile su na salašu, a divojčile su se u varoši. Na prelo kod Seferove Janje na salašu, momci i divojke su dolazili pišce u manjim grupama, a iz varoši ajzlibanom. Godine 1876. roditelji su Mandi Malagurski pravili prelo u „Pešta“ kafani. Gosti su na prelo dolazili u fijakeru. Cure su bile obučene u svile i pliševe, zagrnute u otunke ukrašene skupocenim krznom sa dva reda dukata i na svakom prstu prsten od zlata. Češljarice su cure za ovu priliku lipo očešljale pa su išle gologlave. Momci su na sebi od najboljeg štofa imali na brič pantalone i bili su obuveni u čizme. Nosili su bile košulje i prusluke sa dva reda srebrni puca. U malom džepu se vidio srebrni sat i lanac, a zagrnjeni su bili u kaput sa striganskim galirom. Na glavi su nosili strigansku šepicu. Bili su obučeni po poslidnjoj modi jer se roba kupovala u Beču i Pešti, a šila se kod poznati šnajdera i šnajderica u varoši.

Na salašima i selima su cure išle na prelo u paji, povezane kumašnim jel malim rojtoškim maramama. Umisto otunke su zagrnile velike rojtoške marame. Nosile su malo nakita - obično prstenje i zlatni lančić s križićom oko vrata. Na povratku su se mladi sa salašarskog ili seoskog prela vraćali pivajući. Tako su posli i na prelu nastale nove pisme. Sa druge strane, momci i cure su se iz „Pešta“ kafane vraćali fijakerima. Ovako su pravljena prela do 1879. godine. Posli su, prema zapisima, bila još modernija.

Ana Crnković

TAVANKUTSKE LOLE IZ XIX VEKA

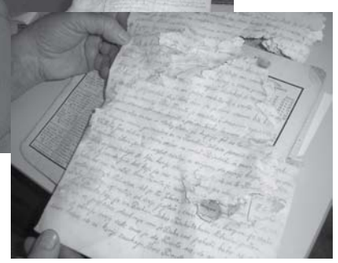
ŠIME - ĆARA I ĐUKA - JAKARA UMALO ZAVRŠILI U PEĆI

O njima su kadgod divojke pivale u kolima i na prelima. Lole su bile viđeniji momci koji baš zbog toga nisu žurili sa ženidbom. Provodili su se i birali cure.

Kada je našu redakciju positila gospođa Ana Crnković, profesorica geografije sa položenim etnološkim ispitom, da nam pisanom zaostavštinom svoje porodice pomogne da malo pobliže prigodnim tekstom u našim Bunjevačkim novinama zađemo u poreklo i istorijski razvoj prela, tog tako značajnog adeta kod Bunjevaca (čijem je održavanju ovih dana vrime), dogodilo se to da smo naišli na pravu riznicu istorijski zanimljivih podataka do duboko u prošlost. U svemu tome ta materija nije, kako se to u škulama uči, onako suvoparna, nego pođednako i za stare i mlade izuzetno zanimljiva i duhovita.

Dok nam je pripovidala o slučaju svog pradide Đure Crnkovića zvanog „Đuka Jakara“ za kojeg je otkrila da je bio «lola» (i danas dobro znamo šta to znači, ali ne i u smislu riči ondašnjeg vrimena) imali smo priliku da čujemo da su se momci i divojke i u ona stara vrimena i te kako dobro znali zabavljat. A «dokazni materijal» rukom ispisan umalo da završi u peći. Srićom profesorica, navikla da čita, kada je uzela iz džaka sa tavana staru artiju da je gužva i založi u peć, svojim još uvik oštrim okom primeti kao u stihovima poriđane rečenice u kojima ima zdravo mnogo zanimljivih opisa. Kod nas je došla sa već pomalo pokidanim materijalom, ali koji se sasvim dobro mogao iščitati.

I tučom do statusa najboljeg

Iz ovih kratkih rečenica, u nikoj vrsti pisme opivani su bili baš njen pradida kao i njegov pajtaš Šime Vuković zvani „Šime Ćara“. Lole obično nisu bili drugari, čak naprotiv, borbe za status najboljeg išle su i do tuča. Snage su se odmiravale na raznim nivoima i oblastima dilovanja. Tako i u ovim pismama, od kojih dio možete pročitati u tekstu gospođe Crnković, jasno piše ko su momci koji najbolje kolo igraju, najbolje pivaju, koji su na svim najboljim prelima rado pozivani, koji najbolje konje dekaju i još mnogo toga naj - naj. Sva rima se obavezno završava sa „Šime Ćara“ i „Đuka Jakara“. Te pisme se nikad nisu recitovale, nego su ih divojke samo pivale.

Ono što je o lolama bilo zanimljivo saznanje jeste da su to obavezno bili gazdački momci koji su uz to bili i naočiti. Mogli su da biraju divojke jer su bili predmet njihove želje pa se nisu zdravo žurili sa ženidbom. Očigledno su umeli da uživaju u svom položaju. Takođe saznajemo da su „Ćara“ i „Jakara“ bili tavankutske lole čak desetak godina. Po svoj prilici im je baš zdravo dobro išlo. Za status prvog lole nisu se birala sredstva ako je već bilo novaca. Tako se na primer u kafanu dolazilo sa najboljim konjima. Događalo se zarad prestiža da momak, kada dobije od baće novce, kupi 40 lanaca zemlje, da sebi kupi četri najbolja konja i tako dođe u kafanu. Dakle, polovinom XIX veka konji su koštali od 5 do 10 lanaca zemlje.

„Đuka Jakara“, na primer, ne bi mogo baš tako šalom da bude lola da nije imo još mnoge druge kvalitete. Kao mlad, bio je husar i ko zdravo sposoban stigo je i do dvora jedne od austrijskih kraljevina, do Praga u Češkoj. Već kao husar moro je biti pismen. Kada se vratio kući mnogima je piso molbe, žalbe i šta je već kome tribalo.

Uspomene na slavna vrimena

Prošo je lola „Đuka Jakara“ mnogo toga prija ženidbe, a sve što je prošo i što je ostalo zapisano odlago je pod postelju. Baćo gospođe Crnković (genetika je čudo) je sav taj pisani materijal odložio u džakove u pramajkin kovčeg za štafir. Na kovčeg je napiso da sve ostavlja unucima i praunucima. Međutim, njih izgleda običaji nisu zanimali. Sve dok profesorka nije krenula da traži staru artiju za potpalu. Provirena je i potvrđena i etnološka vridnost materijala, a ne samo porodična. Eto kako jedan neobičan sticaj okolnosti može da učini da se ove lole ni posli toliko godina, više od cilog vika, nisu zaboravile. Nikim čudom su pradidine najlipše uspomene (što ih je krišom za sobom ostavio) dospile u ruke ne samo njegove praunuke, nego i u stručne ruke onog ko to ume da cini i procini. ■

V. Vidaković

Nadimci od Turaka

Mnogo toga se kod gospođe Crnković u porodici nije zaboravilo. Jedna od najvažnijih stvari jeste to kako je nastao familijarni nadimak „Jakara“. Tek tu slidi poniranje u još dalju prošlost. Pod nadiranjem Turaka Crnkovići su najvirovatnije došli iz Hercegovine ili digod iz blizine Kotora. Vrimenom, Turci su stigli i u ove krajeve. Oko početka sedamnajstog vika Turci su već kontrolisali puteve ovog regiona, a okolno stanovništvo je kulučilo održavajući te puteve. Tavankućani su čistili put Subotica – Sombor. Jedan od Crnkovića je pružio otpor pa su ga pitali kako se zove. On je odgovorio: “Ja- kara“ (na turskom-crno). I to im je osto familijarni nadimak. I preci „Šime Ćare“ su za vreme Turaka dobili familijarni nadimak. Jedan od pridaka se žalio na danak koji mu je razrizan da plati. Međutim, naravno, dobio je odgovor da nije priplatio nego naprotiv, čak je i ućario. Otaleg nadimak „Ćara“.

U ŽIVOTU UVIK OSTANE NEOSTVARENI ŽELJA

KUĆA PUNA LJUBAVI I SVIRKE

Takva je kuća Pere Ivković Ivandekića. Kolekcionarstvo mu ispunjava dušu, sa kolekcijama se i druži i niko mu više ni ne triba.

Svako od nas poželi da ima sve što voli i uvik još pored tog dosta neostvareni želja ostane u životu. Ljudi skupljaju poštanske marke, značke, stare novce (tribalo bi i ovi novi al ji nema) i to je hobi koji ispunjava dušu i slobodno vrime. Kolekcionari se obično tako zbliže sa svojim kolekcijama da njim niko drugi i ne triba u blizini.

Vaš reporter je naišao na čovika kojim je hobi skupljanje starovinski stvari. Upoznajte i vi dragi čitaoci Peru Ivković Ivandekića (63), penzijonera iz Velikog Bajmaka. Kuća u kojoj živi Pere ziđana je od nabijanice daleke 1917. godine. Pere je rođen na Ričerovom salašu na Rati a u ovu kuću je doselijo 1958. godine. Izmirili smo debljinu zida i cilih je 65 centi širok između ganga i kujne. Četiri prostorije pune su starovinski stvari, zavidio bi mu i muzej na količini i raznovrsnosti. Prostorije su pune, odišu prošlošću i sićaju na stara vrimena.

Dio nameštaja za 20 meteri uglja

Daleke 1972. godine naš domaćin Pere počeo je da skuplja sve što je staro i vridno. To su gredenci, dolafi, ćupice, šoljice, tanjiri, boce za vino (one birtaške), zdila za čorbu ima jamicu na dnolu di se sa uzicom obisila na klin na zidu. Možda je najvridniji gredenac uz koji još idu dva dolafa, a 1975. su vridela jednu i po platu, kaže Pere.

Bilo je kupovine i za minjanje. Na primer, dio namištaja, platijo je sa dvadeset meteri uglja. Godine 1984. jedna kupovina je koštala milijun i po dinara. Polak je oma plaćeno, a ostalo po 100 hiljada misečno. Dvi sestre Edita i Magda nasledile su od svog oca doktora Bergera stari nameštaj. Naravno i prodavale su ga, a Pere je bijo kupac.

Pere živi sam i morala sam ga pitati za prašinu koju mora da tare sa 17 lampaša i ko zna koliko cakleni i porcelanski predmeta.

- Sve tarem redom i kad stignem na kraj, počnem iz početka – kaže Pere.

Zdila za kuglov od 110 godina

Vrlo je interesantna zdila za pečenje kuglova stara 110 godina. U blizini su šoljice za bilu kafu na kojima piše 1915. godina. Tu je i šafuner za ruvo iz 1895. godine, dolaf iz 1916. godine, šuglot iz 1895. Tu je i „Nauman“, mala Singerica koja je isto proslavila stoti rodjendan, a tu je i veliki gredenac napravljen u Beču takodje u pridprošlom viku.

Pere želi još da kupuje al nema novca a ni više soba. Pitala sam ga šta će biti sa kućnim muzejom kad njega ne bude. Slego je ramenima – razumili smo se.

Marija Horvat

(nastavak na 18. strani)

PO JEDANAJSTI PUT ZA REDOM, A PO PRVI PUT NA SCENI BIVŠEG BIOSKOPA «JADRAN»

GODIŠNJI KONCERT BUNJEVAČKOG KULTURNOG CENTRA – SUBOTICA

Iako po ričima umetničkog rukovodioca Miroslava Vojnić Hajduka nije bilo ničeg posibno novog, pripunom salom se širilo dobro raspoloženje i podrška igračima snažnim aplauzom.

Prikaz unjevačkog običaja Kraljice

Podmladak nije zaostajao ni za stopu

Bunjevački kulturni centar – Subotica, odnosno njen Ansambl bunjevačkih narodnih pisama i igara, postoji već skoro 14 godina. Eto već 11-tu godinu za redom, u nedilju, 15. januara ove 2006. godine, održao je tradicionalni godišnji koncert. Ovaj put koncert je po prvi put održan na sceni bivšeg bioskopa «Jadran» koja je, i porid toga što, kako je rekao umetnički rukovodilac BKC – Subotica Miroslav Vojnić Hajduk (poznatiji kao Marača), nemaju u principu ništa posibno novo, bila dupke puna. Oko dva sata dinamičnog programa bilo je ispunjeno izuzetno dobrim raspoloženjem, snažnim aplauzom podrške i skoro svaki put obaveznim bisom.

Sve je naravno počelo bunjevačkim igrama među kojima je dominiralo „Momačko kolo“. Posiban šarm cilom koncertu dao je prikaz bunjevačkog običaja poznatog kao „Kraljice“, ali i podmladak koji za starijim igračima nije zaostajo ni za stopu. Igrale su se i mađarske i srbijanske igre, te vlaške i tako redom. U kraćim pauzama nastupali su i Ženski omladinski hor pod upravom Maćaša Murenjija, kao i gosti iz Srpskog kulturnog centra «Sveti Sava» sa ansamblom «Čuvari tradicije».

- Za BKC ovaj koncert pridstavlja svojevrsnu krunu svega što je urađeno u toj godini – ističe Marača. – Uobičajeno je da taj koncert održavamo prvih deset dana decembra miseca čime ujedno i najavljivamo odnosno promovišemo izlazak Bunjevačkog kalendara. Međutim, ovaj put koncert smo morali pomiriti za januar misec.

Kao i na svim manifestacijama koje zaokružavaju rad u jednom periodu, i ovaj put su dodiljene zahvalnice mnogima koji su pomogli rad BKC-a – bilo materijalno – bilo moralnom podrškom.

Trajni snimak bunjevačkih igara

Krajem oktobra miseca lanjske 2005. godine BKC je za potribe Centra za proučavanje narodnih igara Srbije i FMU iz Beograda napravio trajni snimak bunjevačkih igara i nošnje sa zaštićenim autorskim pravima na audio i video kaseti i CD-u.

Bunjevačko momačko kolo

Pridsednik BKC Srđan Bošnjak

Pridsednik NBS Nikola Babić sa zahvalnicom

Ništa bez Danila Spasića i Subotičke mlekare

Pod vođstvom Maćaša Murenjija

„Čuvari tradicije“ iz SKC „Sveti Sava“

Nastavak sa 15. strane

MUZIKA - VELIKA LJUBAV PERE IVKOVIĆA IVANDEKIĆA

U STAROVINSKOM STOCU - ZVUK TAMBURICE

Sada Pere svira basprim u tamburaškom ansamblu «Sledbenici Pere Tumbas Haje», a inače svira više instrumenata.

Pere Ivković Ivandekić (63) iz Bajmaka ima jednu veliku ljubav, a to je muzika.

– Imo sam 10 godina kada su mi starija braća kupila tamburicu. Braća i sestre su svirali na dvorednu harmoniku, a ja sam oma počeo i to da sviram – kaže Pere.

U Kulturno-umetničkom društvu «Bratstvo» u Subotici svиro je na violini sa Mijom Milodanovićom. Posli dolazi na red klavirna harmonika na kojoj je sviro u svatovima. Sića se Pere «lipi» dana sa 200 gostivi u svatovima, tri bande sviraca, a zaradila se cila plata. Od zarađeni novaca 1967. godine naš domaćin kupuje harmoniku dugmetaru u dućanu «Skala» u Beogradu. Platio je šest iljada i 156 dinara. Pere kaže da je u to doba i pivo. U Bajmaku i sad postoji mijana «Polet», al više ne radi. Tu je Pere skupijo godinu i po radnog staža. Bijo je stalno zaposlen, a sviro je sa legendom Novom Vladisavljevićem.

Sviro Pere i sa Hajom

Sada Pere svira basprim u tamburaškom ansamblu «Sledbenici Pere Tumbas Haje» iz Subatice. Imo je Pere i tu čast da svira i kod Haje u tamburaškom orkestru 1962. godine. Bile su tu vežbe i trired nediljno i to po nikoliko sati. U Ekonomskoj škuli (nekad Trgovačkoj akademiji) u Subatici, Todor Zvekić, profesor iz iste škule, davo nam je časove muzike, a i tamo je Hajo dolazijo. Sa Hajinim orkestrom se i putovalo.

Čerez troškova Pere ne dolazi na probe i to mu je žavo, al` zato kod svoje kuće, u svom «dvorcu», vežba svaki dan jer nije dobro da tamburica miruje. Vežba samo dilove pisama. Tako to izgleda kad kogod otvori vrata svoje kuće, pa i dušu, u kojoj ima mista za tako lipe doživljaje. Prilipi zvuk tamburice, harmonike, i sva lipota koja okružuje slučajnog prolaznika u Golubovom sokaku, ostaće duboko usičena u pamćenje vašeg reportera.

Život mu ispunio što je volio i želio

Side kose i bore na licu ostali su ko tragovi godina, ali i ispunjenog života onim što čovik voli. Ciguran je vaš reporter da malo ljudi u životu ima tu sriću da mu život ispuni ono što voli i želi, a Pere je imo. Na kraju nam je kazo da «kad bi se ponovo rodijo išo bi istim putom i isto živijo, isto kupovo, sviro tamburicu i harmoniku». Vaš reporter kaže «ne mora se ponovo rađati, on je svoj život ispunijo».■ *Marija Horvat*

DUVA PROMAJA KROZ PENDŽERE VREMENA (2)

SALAŠI KOJI TO I JESU I (VIŠE) NISU

Nastavljajući da pišemo o napuštenim salašima, koji i jesu i nisu više salaši, zavirujemo malo i u Donji Tavankut.

Salaš s kućnim brojom 36

To je salaš paora Nikole Balaževića (80). Bać Nikola kaže da je njegov salaš cigurno najstariji u tom dilu tavankutskog kraja i da je odbrojo svoji sto pedeset godina. U salašu ima još malo života, nije napušten i u dračovima kao da je uspavan, al` se zdravo lagano budi.

Salaš Nikole Balaževića u Dolnjem Tavankutu

Salaš je ziđan od nabijenice ko i svi salaši iz tog vrimena. Bać Nikolin sin Lazo Balažević – Dada, poznati harmonikaš, živi boemski život. Voli malo da luta, i zato kad dođe na salaš kaže: "Uvik se rado vraćam svom salašu jer znam da me on čeka i širom otvara stara vrata, tu med starim zidovima nađem mir posli svirke i skupljam novu snagu za sledeće neprospavane noći koje me čekadu u svatovima".

Zidovi ovog salaša su kod temelja debeli čak jedan meter, a dok se dođe do plafona širina zida smanji se na 70 centi.

Žuto ostrvo u Marinkić kraju

Da podsitimo. Ima puno stari salaša u Donjem Tavankutu il` kako to Tavankućani zovu «u Marinkić kraju". Tužni su pogledi kad ono malo žute zemlje ugledamo - ko kako ostrvo na kojem su ostala po koja usamljena stabla i na kojima još samo vrane prave gnjizda.

U prolazu je najlakše slikati te spomenike prošlosti, salaše ili kuće, a ondak triba naći nekog ko zna štogod malo više kasti o toj zgradi koja polagano al` cigurno umire. Sa slikom jednog salaša našao se vaš reporter u Udruženju penzijonera u Tavankutu. Pokazala sam svima redom sliku. Gospoja Marija Pijuković rođena Šimić, zagledala se u sliku i sva da l` srićna il` tužna više tog momenta je kazla "E to je salaš moga dide Jose Šimića. Virujte mi zdravo je stari, mislim da je bliže dvisto godina".

Salaš Jose Šimića (Dolnji Tavankut)

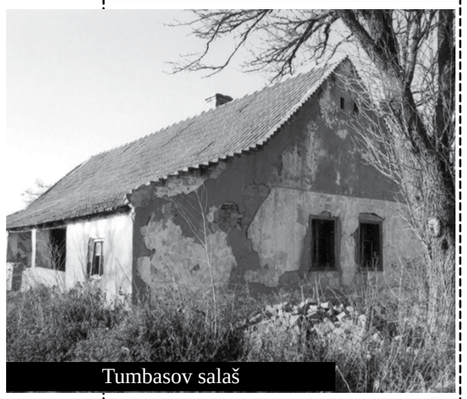
Pripovida mi dalje da ima na salašu pridnja soba, soba pod odžak, kujna i špajc. Salaš je isto od nabijenice, a zabat je od ciglje. Na krovu je i krovni nosač od strije, okolo dračovi, šimšir i bolna tišina ko i obično na ovakim mistu. Već odavno – kaže gospoja Marija – na salašu niko ne živi, a cigurno i neće. Vrimenom će kogod slikat ruševinu ili rpe zemlje, a dračovi će živit ako bude kiše.■

Marija Horvat

OSTALI SMO DUŽNI

Ostali smo dužni čitaocima rubrike „Duva promaja kroz pendžere vrimena" (1) u broju pet naši Bunjevačkih novina, sliku gospodina Ivana Ivkovića, penzijonera iz Male Bosne, koji nam je bio vodič po salašima. Objavljujemo je ovaj put, a takođe objavljujemo i neobjavljenu sliku Tumbasovog salaša iz Šandora. O salašu je pisano u pripovitki „Od Tumbasovog salaša do čobanskog križa".

Ivan Ivković

Tumbasov salaš

HOROSKOP ZA FEBRUAR

Priprema: Dragan Tovarišić

OVAN: Trenutna situacija ne pogoduje vašim željama da uđete u rizične poslove, čerez tog šta je veća virovatnoća da nećete uspit, osobito ako ne budete krajnje oprezni. Ako bi se tako i sproveli, mir će vam donit vaš emotivni partner.

BIK: Možbit da vas još uvik tišti problem nekretnina i naslidstva, a povodom toga izvisni su sukobi oko nji sve do sredine ovog miseca. Budite i dalje moralni i ne svađajte se sa svojim bližnjim. U ljubavi ste neodlučni, a ako imate poštene namire želje će vam se ostvarit.

BLIZANCI: Prije nego šta donesete poslovnu odluku prikupite šta više informacija koje će vam omogućit ispravno rišenje problema na koji ste naišli. Odnosi s emotivnim partnerom se znatno popravljaju, al ne tribate težit dominaciji nad njim.

RAK: Ako vas vaša zdravstvena situacija, koja će bit nešta lošija još ovaj misec, ne spričava obavljat radne zadatke, na poslu možte imat uspiha. U ljubavi ne bi tribalo doć do veći promina, a i nema potribe za njima.

LAV: Nerealno sagledavate poslovnu situaciju i uzimate veći zalogaj nego šta možte progutat, čerez čega ćete nailazit na brojne probleme. Triba vam više strpljenja kako u poslu tako i u ljubavi. Ne nasidajte na prve znake uljudnog ponašanja, možbit da je sve to privara.

DIVICA: Konkretne rezultate vridnog dilovanja u poslidnje vrime možte ositit već tokom ovog miseca, a postoji i mogućnost potpisivanja važnog ugovora. Čerez zauzetosti na poslu imaćete malo vrimena za ljubav.

VAGA: Već ranije ste ušli u povoljan poslovni period, pa i tokom februara možte imat uspiha, posebno kad se radi o inostranstvu. Na polju ljubavi ste u fazi kad vas ne zadovoljava jedna osoba, nego ste skloni flertovanju.

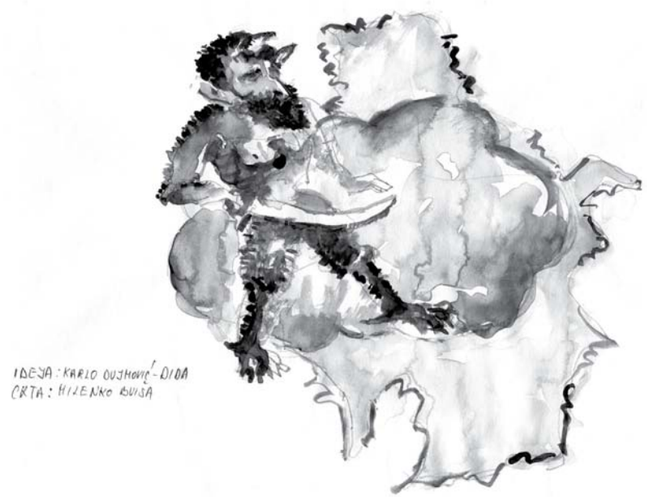
ŠKORPIJA: Pokušaj finansijski malverzacija mož vas skupo koštat, čerez čega morate bit krajnje oprezni. Privatnici mogu imat nenadanu positu inspekcije. Ljubavna situacija je tušta nestabilna, čemu doprinosi i vaša opšta uznemirenos.

STRILAC: Vaše ambicije i želja da štogod radite rastu, al vam se ne ukazuju prilike u skladu sa vašim željama. Ipak je ovo vrime kad tribate više učit o poslu nego radit. Možte više vrimena posvetit ljubavi, šta niste imali priliku do sada.

JARAC: Za vas nastupa uspišan poslovni period, šta mož potrajat i više od ovog jednog miseca. No, mož se desit da još uvik imate neki sporova oko zajedničkog novca. Ljubavni odnosi su stabilni i ništa i ne mož poremetit.

VODOLIJA: U odnosima s drugim osobama el pravnim pitanjima morate pokazat veliku ozbiljnos i moralnos, šta vam u trenucima kad triba rišit problem stvara poteškoće jel ste navikli na druge metode. U ljubavi su moguće trzavice i sporenja.

RIBE: Ako ste prifatili ukazanu poslovnu ponudu moraćete se prilagodit novim radnim zadacima, a i na starom radnom mistu možbit niki promina. Voljena osoba vam pruža i više od onog šta može, dok ste vi pomalo i bespotrebno sumnjičavi

Priprema: Dragan Tovarišić

UKRŠTENE REČI

VODORAVNO: 1. Bitan, značajan; 6. Najveći kontinent; 7. Moćan; 8. Grad u Mandžuriji; 9. Ime glumice Ulman; 11. Država u Africi; 15. Organizacija udruženog rada (skr.); 17. Jednocifren broj; 18. Zauzeti mesto; 20. Radio-televizija (skr.); 21. Žbuka;

USPRAVNO: 1. Nadimak pevačice sa slike, Brankica Vasić; 2. Pribežišta, utočišta; 3. Otpornost (nar.); 4. Narodni predstavnik u Osmanlijskom carstvu; 5. Engleski šahist, Džonatan; 10. Grad u Nemačkoj; 11. Engleski filozof-utopist, Tomas; 12. Nemački filozof, Fridrih; 13. Car životinja; 14. Hemijska oznaka za Americijum; 16. Nemačko žensko ime; 19. Francuski ženski časopis.

REŠENJE IZ PROŠLOG BROJA:

VODORAVNO: oseti, strka, liman, Ilin, ć, t, v, Haso, SRIĆAN BOŽIĆ, tor, Bern, tnj, I NOVA GODINA, kada, odanak.

DOKTRINE

* Iako je najslabija karika, nikako da ga zbace sa vlasti.
* U lancu ishrane najduže opstaju siti.
* Počela je lovna sezona – postavili su mu zamku.
* Tiro je kera, a dočeko ga medvid.
* Godine su ko žene: svaka nova lipča je od stare.
* Uvik kad prodivanim sam sa sobom, drugi saznadu za naš divan.
* Ne moš se oslonit ni na samog sebe - slab ti oslonac.
* Ja već odavno živim u budućnosti, jer kažu da nam uskoro priti dužnička kriza.
* Devizno štedrovanje raste. Štedrujem i ja – od prvog do prvog u misecu.
* Mesna industrija nam je pala na niske – Božićne grane.

VISTI DO BESVISTI

Do kraja godine UNESKO sprovodi akciju proglašenja novih 7 svicki čuda. Do zaključenja lista nismo dobili potvrdu da se među pridloženim kandidatima nalazi i niki naš političar, mada virujemo da tušta nji ima veeelike šanse.

* * *

Kažu da je izraelski premijer Arijel Šaron imo obilan izliv krvi u mozak. Virujem da se to kod naši prestavnika vlasti teško mož desit.

* * *

Izdođe mi prekrstit se kad za Božić vidim kako se niki političari krste.

* * *

Novinske agencije javljaju kako se na sudu u Kladovu našla osoba šta je prošvercovala četiri cisterne goriva. Za virovat je da je koristio japansku ambalažu i da je cisterne meto u džep.

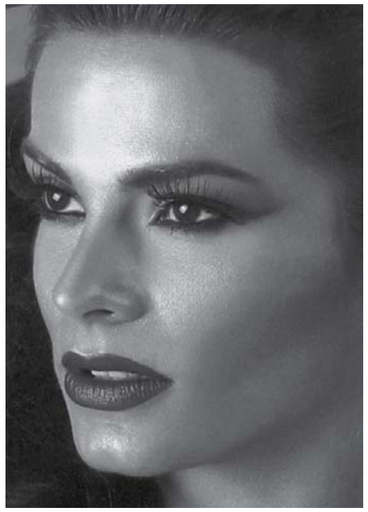
* * *

Ako ne znate kako smanjit težinu posli praznika, dovoljno je samo pogledat u novčanik.

GOSPODARI STILA PORUČUJU

Priprema: Snježana Luetić Vujić

VRATITE RUMENILO!

Koliko se truda uložilo da se ženski svet odvikne od prejake šminke, da lice postane sofisticirano, a kad se postigao rezultat i žene masovno postale providne, ubledele i prirodne, gospodari stila su rekli: Dosta! Sada se uveliko vraća prejaka šminka, ona koja više ne drži do pravila – oči naglašene, usta bezbojna ili obrnuto – već zapoveda temeljnu i jaku šminku i na očima, i na ustima, i na obrazima.

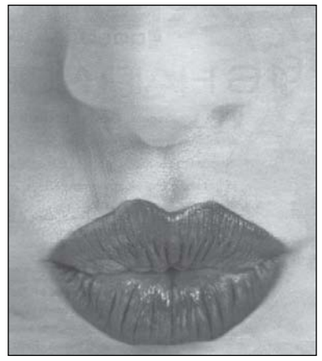
"Veliki povratak" se s najvećom žestinom obrušio baš na obraze. Nova moda zahteva nanošenje rumenila kao nekad, a to znači u velikim količinama. Ne bi trebalo štedeti ni na ostalim kozmetičkim pomagalima, s tim što bi dobar savet mogao da glasi: ispraznite torbice sa šminkom, zamenite ih novim, jakim bojama. Ušećerena , staklena usta, ni govora. Bledunjavi karmini, koješta! Budite ultramoderni, preterajte u koloritu.

Naravno, svi prevrati na modnom horizontu obično su praćeni u gromoglasnim najavama. Promene prvo prihvataju najodanije sledbenice, a onda se, malo-pomalo, pokret širi i, kada se omasovi, sledi promena! Tako je i sa novim preporukama za šminkanje. Zaboravite sve što danas važi.

Ponesite prvi novu šminku, ako već ne možete da se ponovite sa ultramodernim čizmama ili nekom drugom modnom krpicom! ■

LEPOTA

SOČNE USNE

Koža na usnama je tanja nego na ostalim delovima lica, tako da se lako suši i puca, a samim tim se gubi i njihova lepota

Ukoliko usne i pored toga sto se mažu balzamom dehidriraju, moguće je da je problem u pasti za zube. One paste koje sadrže tartar mogu nadražiti i isušiti kožu usana. Zato isprobajte neku drugu i bar dva puta dnevno ih mažite nekim hidratantnim i zaštitnim sredstvom.

Nemojte dolaziti u napast da sa usana skidate noktima isušene ljuspice. Mažite ih melemom i pustite da same otpadnu.

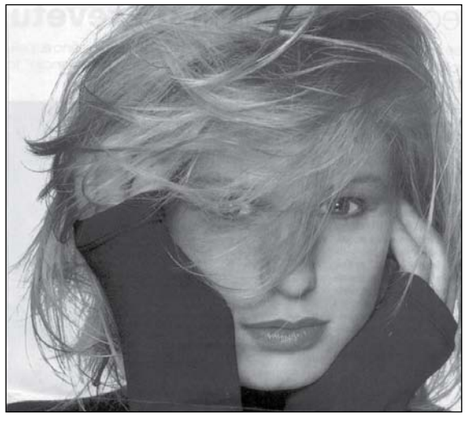
Jedan od razloga zbog kojega usne pucaju može biti i nedostatak vitamina A, ima ga u ribi i mlečnim proizvodima i vitamina B, koji se nalazi u zelenom lisnatom povrću. Ukoliko smatrate da ne možete samom ishranom da obezbedite dovoljne količine ovih vitamina, uzimajte vitaminske dodatke.

U svakom slučaju, dobro je koristiti grožđanu mast, obične balzame ili one u boji koje usnama daju lep sjaj o boju, Njihov jedini nedostatak je što kratko traju, zato ih nanosite više puta dnevno. ■

LEPOTA

KOSA OTKRIVA KARAKTER

Sve podleže analizi i ispitivanju. Jedno takvo neobično istraživanje pozabavilo se uticajem kose na ličnost žene. Poluduga, tamna i uz to jos kovrdžava kosa odaje otvorene inteligentne osobe kojima nedostaje samopouzdanje, a duga, takođe kovrdžava – veselu prirodu i spremnost za flertovanje. Nasuprot ovim osoabma su one sa tamnom ravnom kosom koja ukazuje na smerne prirode koje se pridržavaju pravila i plaše promena, dok duga i svetla kosa upućuje na one žene koje isticu seksepilnost i znaju da se njome služe.

Kratko ošišanu frizuru tamne boje biraju optimisti sigurni u sebe.

Razdeljak po sredini ukazuje na osobu koja čvrsto stoji na zemlji, kosa prebačena na desnu stranu lica znak je prevelikog razmisljanja srcem, a na levu stranu najčešće kod žena kojima je najvažnija karijera.

Većian žena, njih 90 odsto, smatra da je kosa važnija od odeće, dok je 83 odsto nezadovoljno svojom frizurom. ■

Priprema: Snježana Luetić Vujić

KAD DUVA JUGOZAPADNI VETAR

ŠETNJA OBEZBEĐUJE DOBAR SAN

Verovatno je malo ko od vas čitalaca razmišljao o tome, da li se loše oseća samo zato što vetar duva. Naročito nije razmišljao o jugozapadnom vetru koji Dalmatinci zovu «južina» a koji zna da donese meteoropatama poprilične tegobe a ovim područjem inače retko duva.

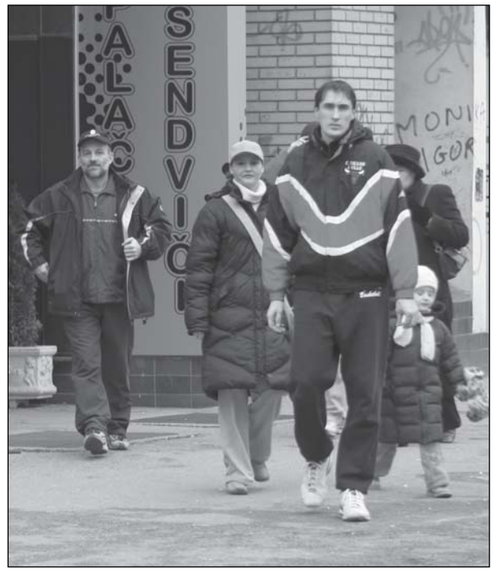
Međutim, dogodilo se nekako velikim delom ove godine, kako letos tako eto čak i početkom ove zime, da je taj jugozapadnjak uspevao pa prodre i prečesto do nas, dok je severozapadni i severni deo Evrope bio izložen preteranim kišama i olujama.

U ovoj rubrici bavićemo se uslovno rečeno zdravim ljudima ali i takozvanim meteoropatima odnosno ljudima sklonim da zbog preosetljivosti na vremenske promene dobiju simptome ozbiljnijih bolesti koje opet prolaze skoro odmah sa dolaskom vremena koje priliči godišnjem dobu.

Naime, primorcima odnosno ljudima koji žive uz ili u blizini obale na primer Jadranskog mora vrlo je dobro poznato da takozvana «južina» odnosno jugozapadni vetar vrlo «uspešno» noću sprečava dobar san pa čak ga i isključuje do te mere da ne možete ni da odremate. Danju opet onemogućava normalnu koncentraciju u svemu što radite čineći vas veoma pospanim kao da ćete se maltene onesvestiti. Međutim ako i uspete da se dokopate kreveta počinje ona druga mora. U očima blokada, ali se kapci ne zatvaraju niti se tone u san «niti za pedalj».

Neki su pokušavali sa tabletama za spavanje kako bi zbog posla bili odmorni i ne nepotrebno nervozni ali ni u tome nisu uspevali osim uz veće doze. Ali i tada to nije bio pravi san niti je posle buđenja neko osetio blagodeti dobrog odmora uz san. Najčešće to liči na mamurluk kao posle neke pijanke.

A recept onih koji se sa «južinom» uobičajeno susreću i već dobro znaju kako prevazići njene posledice je u stvari vrlo jednostavan. Ako je moguće neke kućne poslove odložite za sutra ili bar ih redukujte u smislu da ne mora uvek sve da bude u kući pod konac zbog čega se čim stignete sa posla laćate usisivača, krpa za glancanje i tome slično. Jednostavno pozovite nekog kome je to takođe neophodno ili krenite u dužu šetnju sami. Ima uvek nešto lepo na ulicama (posebno izlozima) ako ne u parkovima da se vidi i na to se treba usmeriti. Vetar sam po sebi pročišćava vazduh pa tamo gde nema mnogo prašine možete se napuniti kiseonikom. A ako još ima i sunca, eto i energetske dopune jer previše dana bez sunca donosi depresiju i smanjuje imunitet. DAKLE, KADA VAM VREME ODNOSNO JUGOZAPADNI VETAR NE DAJU DA NORMALNO FUNKCIONIŠETE A VI SE NE DAJTE TOM VETRU. ŠETAJTE DUGO KOLIKO JE GOD TO MOGUĆE PA KAD DOĐETE KUĆI OSETIĆETE PRIJATAN FIZIČKI ZAMOR. SEDITE DA SE ODMORITE, VEČERAJTE MALO I NEŠTO LAGANO I SVE USPORENIM TEMPOM. TAKO SE I KREVETU «PRIKRADITE». KAD DOĐU DANI SA PRAVIM VREMENOM ZA AKCIJU SVE ĆETE NADOKNADITI PUNOM SNAGOM I RASPOLOŽENJEM.■

IZMEĐU SOCIVA I NAOČARA

BIRAJTE KVALITET

Kontaktna sočiva su praktična, ne narušavaju lepotu, i samo te dve prednosti nad naočarima dovoljan su razlog da ih žene, a sve više i muškarci, rado nose. Ali, oftamolozi su oprezni jer znaju koliko su oči nežne i zato poručuju: ne eksperimentišite previše sa novim kozmetičkim preparatima svejedno da li ste poklonik kontaknih sočiva ili naočara. Oni tvrde da se može biti i te kako privlačan i sa naočarima.

U tom slučaju nije loše pridržavati se ovih korisnih saveta.

Pre svega, ne bi trebalo previše eksperimentisati. Odaberite klinički testirana, hipoalergična kozmetička sredstva.

Poželjno je da senke za oči budu vodootporne, kako se ne bi razlivale zbog toplote i tako izazivale iritaciju. Ako niste u mogućnosti da nabavite kvalitetne proizvode, nemojte šminkati oči. Naglasite usne intezivnom šminkom.

Kontaktna sočiva su idealno rešenje za sve one koji ne vole da nose naočare, jer se gotovo ne mogu primetiti, ali zato pažljivo pri njihovom održavanju, naročito pri šminkanju.

Preporučuje se izbegavanje senki u prahu, jer sitne čestice mogu da upadnu u oko i izazovu suze i iritaciju. Od senki bolje su raznobojne olovke. One se ne krune, masne su, sto prija osetljivoj koži oko očiju i uglavnom su postojane.

Zbog potrebe ili mode mnogi se odlučuju za kontaktna sočiva u boji, sa ili bez dioptrije. Želju da promene boju očiju mogu samo delimično da ostvare, jer obojeni deo sočiva ne može u potpunosti da prekrije obojeni deo oka. Efekat često moze da bude daleko od željenog. Šminka prvenstveno treba da bude tako intezivna da ističe oči, a odvlači pažnju od eventualnog kontrasta.■

TAJM- AUT ZA VAŠ STOMAK

RECEPTI

CEZAR SALATA

Sastojci za 4 osobe

30 dkg zelene salate
30 dkg piletine
15 dkg pančete
15 dkg trapista
20 dkg svežeg paradajza
2 kriške tosta
0,2 dkg putera
1 kašika maslinovog ulja

PRELIV

0,25 dl belog vina
5 kašika majoneza
1 kašika senfa
1 dl pavlake
2 dl vode
so, biber

Zelenu salatu narežite na trakei složite na tanjir. Tost narežite na kockice i propržite na puteru, te ga stavite na salatu. Paradajz isecite na tri dela i odstranite mesnati deo i semenke i postavite na ivicu tanjira. Pančetu i piletinu iseci na kockice i propržiti na ulju i staviti na salatu i tost. Sve preliti prelivom i posuti naribanim sirom.

PRIJATNO!

Priprema: Snježana Luetić Vujić

POZNATA REČENICA

VOLIM ČOKOLADU

Retko ko može da odoli čokoladi. Oko 40 odsto žena i 15 odsto muskaraca prosto čezne za njom. Ona je slatka, sadrži kofein, ali i sastojak koji je sličan onom koji u mozgu reguliše naše raspoloženje, a kod nekih i euforiju. Ako utvrdite da postajete nervozni ako duže vreme ne pojedete čokoladu, da je jedete potajno ili da vam se dogodi da ponekad i pretereate u u njenom konzumiranju, da vam ona drastično popravlja raspoloženje ili da razmišljate kada ćete da je pojedete, onda sigurno spadate u grupu ljudi koji se nazivaju – čokoholi-čari!■

MOĆ MASLINOVOG ULJA

ŠTITI SRCE, OBNAVLJA KOŽU

Maslinovo ulje je pravi eliksir- štiti srce, održava vitalnost, obnavlja kožu. kako bi ste ga što više iskoristili, ne zagrevajte ga više od 130 – 140 stepeni Celzijusa.

Za nov ukus napravite aromatizovano ulje: dodajte ruzmarin i bosiljak. Mozete ga pripremiti i kao začin, tako što ćete u ulju držati beli luk ili ljutu papričicu ukoliko volite "vreli" ukus.

Sebe možete počastiti i novim predjelom: usitnite crne masline, dodajte slanu sardelu i začinite limunovim sokom i maslinovim uljem.

Od njega se može napraviti i hranljivi losion za masažu tela: 400 grama lavandinog cveta ostavite nekoliko dana u pola litre maslinovog ulja.■

Piše: dr Andrija Peić

STRUČNA RIČ

PRIHRANA PŠENICE

Tokom jeseni zbog obilnih padavima te kašnjenja vegetacije nije se mogla blagovrimeno obavit setva pšenice. Osim toga neblagovrimeno plaćanje pšenice spričilo je poljoprivredne proizvođače da obezbide repromaterijal potriban za setvu.

Pšenica koja je posijana u optimalnom roku dobro je izbokorila i lako će izdržat niske temperature tokom zime. Na parcelama di je pšenica sijana u novembru biljke se nalaze u fazi jednog do dva lista i u slučaju nižih temperatura u dužem intervalu trajanja mož doć do delimičnog izmrzavanja.

Prilikom setve izostale su potribne količine NPK đubriva pri osnovnoj obradi pa je pšenica u nedostatku fosfora slabije ukorinjena i lakše strada od mraza, a u proliće kasnije kreće sa vegetacijom.

Azot je odlučujući elemenat u razvoju i ishrani pšenice. Pšenica do okončanja bokorenja potroši oko 40 kilograma azota po hektaru, od vlatanja do cvatanja oko 60 kilograma, a u fazi formiranja zrna oko 40 kilograma azota po hektaru. Ukupno u toku vegetacije pšenica utroši oko 140 kilograma azota, što je dovoljno za prinos od pet tona po hektaru.

Efikasnost azota

Efikasnost azota u povećanju prinosa kod pšenice zavisi od sadržaja azota u zemljištu. Ukoliko u zemljištu ima od 30 do 60 kilograma azota po hektaru, jedan kilogram azota povećava prinos čak do 15 kilograma pšenice. Ukoliko je sadržaj azota 80 do 100 kilograma po hektaru jedan kilogram azota povećava prinos za 10 kilograma.

Koje đubrivo koristiti i kada

Ogledi su pokazali da za prinos pšenice istu vridnost ima azot iz uree AN-a i KAN-a. Azot u urei je u amidnom obliku pa se urea za prihranu pšenice može koristit tokom februara miseca kada je zemljište smrznuto i tragovi korišćene mehanizacije ne ostavljaju nikakve posledice na usev. Kod AN-a i KAN-a azot je pola u amonijačnom pola u nitratnom obliku. Biljka u ishrani najviše koristi nitratni oblik azota koji se lako ispira sa padavinama i odlazi u podzemne vode zagađujući ih. Radi toga AN i KAN se koriste za prihranu pri kretanju vegetacije kada je korenov sistem u funkciji te iskorišćava nitratni azot i sprečava njegovo ispiranje.

Da bi se utvrdila potribna količina azota za prihranu triba ustvrditi sadržaj mineralnog azota u zemljištvu, što se čini N-min metodom. Ukoliko je N-min metodom utvrđen sadržaj mineralnog azota u zemljištu oko 80 kilograma po hektaru, tad se za prinos od pet tona po hektaru unosi oko 60 kilograma azota u prihrani. Na neutralnim i blago alkalnim zemljištima za prihranu se koristi urea i AN, a na kiselim KAN jer pored azota sadrži i kalcijum karbonat. Urea sadrži 46 odsto, AN 33,5 odsto, a KAN 27 odsto azota.

Vrime prihrane

Prija svega triba prihranit pšenicu koja je najrazvijenija jer je ona utrošila azot za svoj razvoj. U proliće pri kretanju vegetacije ako se primeti blidilo na pšenici uzrokovano nedostatkom azota, prihranu triba izvršiti AN-om jer se nitratni azot brzo rastvara i deluje na biljku.

Kod prve prihrane triba prikoračiti dozu azota po hektaru od 60 kilograma jer pri bržem rastvaranju đubriva izdvojen amonijak iz đubriva može uticat negativno na korenov sistem.

Bitno je da se pri đubrenju AN-om i KAN-om početkom marta nalazi dovoljno vlage u zemljištu ili da padne kiša kako bi se rastvorile granule đubriva jer u aridnim područjima gde nema dovoljno padavina đubrivo ostaje na površini nerastvoreno a biljke neishranjene.

Pri nedostatku padavina drugu prihranu triba obavit tečnim mineralnim đubrivima ili rastvorom uree. Potrebna količina azota utvrđuje se folijarnom dijagnostikom. Kako se tečna mineralna đubriva ili rastvor uree mešaju sa pesticidima, pored ishrane se u isto vreme može obavit zaštita pšenice od korova, bolesti i štetočina.

Faza razvoja	Vrime prihrane
Tri lista – bokorenje	Prvi put krajem februara Drugi put krajem marta
Dva lista	Prvi put sredinom marta Drugi put sredinom aprila
Jedan list	Prvi put krajem marta Drugi put krajem aprila

Greške kod prihrane

Griši se ukoliko se kasni sa prvom prihranom jer se odlaganjem prihrane propušta prilika da se poboljša gustina sklopa, poveća bokorenje a time i broj klasova. Ovo utiče na visinu prinosa. Radi tog prvu prihranu triba početi odmah nakon otapanja sniga kada se može uć u parcelu bez posledica od gaženja. Pri korišćenju uree prihranu triba obavit po smrznutom zemljištu tokom februara.

Griši se ukoliko se bujni usevi prihrane većom količinom azota jer u toku vegetacije dolazi do poliganja useva i podbačaja u prinosu.■

ŠAHOVSKI MOZAIK

Pripremio: velemajstor Nikola Sedlak

U FINALU ODLUČILI JAČI NERVI

U ruskom gradiću Khanty-Mansiysku (u Sibiru) se od 26.11. -18.12.2005. održao svetski kup na kome je učestvovalo 128 igrača koji su pravo učešća stekli plasmanom na kontinentalnim prvenstvima i po osnovu rejtinga. Ukupan nagradni fond je iznosio 1.570.000 USD. Turnir se igrao po kup sistemu što znači da se poraženi u meču vraćaju kući a pobednici nastavljaju takmičenje. Nokaut sistem, sa mini mečevima od dve partije, zahteva visok nivo koncentracije i daje veću šansu i objektivno slabijim igračima da se plasiraju u naredno kolo i time doprinosi da se sa izuzetnom pažnjom prati takmičenje u očekivanju čiji će „crni petak“ naići.

Konkurencija je bila jaka i ako nije igrala nekolicina vodećih svetskih velemajstora kao što su: Gary Kasparov (koji se prošle godine povukao sa šahovske scene), Vladimir Kramnik,Wishvanatan Anand, Veselin Topalov, Peter Leko, Peter Svidler i Judit Polgar, jedina dama koja spada u svetski vrh. Na svetskom kupu učestvovao je i naš bačko topolski velemajstor Robert Markuš koji je nesretno, nakon tajmbreka, ispao od iskusnijeg i bolje rejtingovanog velemajstora Mihaila Gureviča, koji je na kraju dogurao čak do četvrtfinala! Pobednik svetskog kupa i ako nije bio favorit, postao je Levon Aronian, 23-godišnji reprezentativac Jermenije, savladavši u finalu svog vršnjaka Ruslana Ponomariova, prvaka sveta iz 2003. godine.

Levon Aronian poznat je po velikom talentu, veoma originalnoj igri i što je danas možda u šahu i najbitnije jako dobrim živcima. U finalu je pokazao veliku samouverenost i psihološku čvrstinu. Prve 2 partije po normalnom tempu igre je remizirao svesno tražeći šansu u rapidu. On je poznat i kao vrlo dobar igrač na kraćem tempu igre. Bio je mnogo pribraniji od Ponomariova što možete videti u sledećoj partiji.

Na putu do titule Levon Aronian je morao izbaciti Alija Frhata (Egipat), Darmena Sadvakasova (Kazahstan), Alexandra Areshchenko (Ukraina), Francisca Vallejo Pons (Španija), Mikhaila Gurevicha (Turska), Ettiena Bacrot (Francuska) i u finalu Ruslana Ponomariova prvaka sveta iz 2003.godine.

(1) Aronian, Levon (2724) − Ponomariov, Ruslan (2704) [D60]
WCC 2005 0:23.05-0:07.21 (73), 17.12.2005
[,Nikola]

1.d4 ♘f6 2.c4 e6 3.♘f3 d5 4.♘c3 ♗e7 5.♗g5 h6 6.♗h4 0-0 7.e3 b6 Ovo otvaranje zove se damin gambit−varijanta Tarta−kovera. 8.♗d3 ♘bd7 9.cxd5 ♘xd5 10.♘xd5 exd5 11.♗g3 ♗b4+ 12.♔e2 c5? Greška! Ovaj potez bi se mogao okarakterisati kao posledica slabije koncentracije i slabih nerava zbog velikog tereta koji nosi ova partija. Iako na prvi pogled potez izgleda logičan krije se finesa koju crni nije uočio.Trebalo je igrati [12...♘f6 Uz ♗d6 sa približno jednakom igrom] 13.a3 ♗a5? Ovo je već ozbiljnija greška u već slabijoj poziciji.Jedini potez bio je [13...c4 14.axb4 cxd3+ 15.♕d3 gde beli stoji jasno bolje zbog pešaka više!] 14.b4!

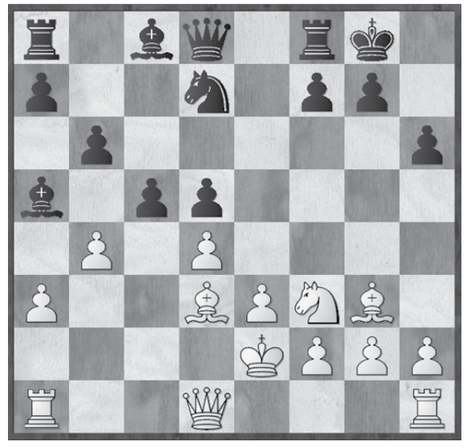
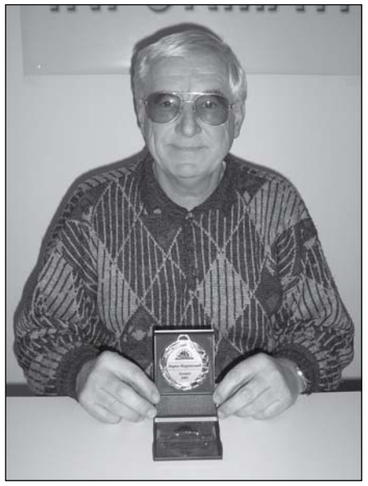

Diagram # 14...cxb4 15.♕b3 Sada je već jasno!Beli ima dvostruku pretnju. Jedna je ab4 posle čega pada lovac na a5,a druga je ♕d5 posle čega pada top na a8. 15...♘c5 16.dxc5 bxc5 17.axb4 c4 Diagram # Crni je polagao velike nade u ovaj potez misleći da vraća figuru jer lovac na d3 visi sa šahom ali previđa jedan među potez. 18.♗h7+! ♔h8 Naravno posle uzimanja [18...♔h7 sledilo bi 19.♕c2+ g6 20.♖xa5 i beli ostaje sa figurom više] 19.♕c3 ♗xb4 20.♕xb4 Sada već dalji tok partije predstavlja samo stvar tehnike!Ali pošto se ova partija igrala po ubrzanom tempu igre 25 minuta po igraču crni se nadao da možda nešto na vreme može da uradi!Dalji tok partije ne zaslužuje analizu jer je i više nego jasna. 20...♔xh7 21.♕d6 ♗f5 22.♕xd8 ♖fxd8 23.♘d4 ♗g6 24.♔d2 a5 25.♖a4 ♖a6 26.♖ha1 ♖da8 27.♘b5 ♖b6 28.♖xa5 c3+ 29.♘xc3 ♖b2+ 30.♔e1 ♖c8 31.♖5a2 ♖xa2 32.♘xa2 d4 33.exd4 ♖a8 34.d5 ♗f5 35.d6 ♗d7 36.♗f4 ♔g6 37.♗d2 ♖a6 38.♗c3 ♖xd6 39.♘b4 ♗b5 40.♘c2 ♖d3 41.♖a3 f6 42.♗d4 ♖xa3 43.♘xa3 ♗c6 44.f3 ♔f7 45.♘c4 ♔e6 46.♘e3 ♗b7 47.♗c5 ♗c6 48.♔f2 ♗b7 49.f4 ♗e4 50.g3 h5 51.♔e2 g5 52.♔d2 h4 53.♔c3 hxg3 54.hxg3 gxf4 55.gxf4 ♗b1 56.♔d4 ♗g6 57.♗b6 ♗b1 58.♗d8 f5 59.♔c5 ♗e4 60.♗g5 ♗b1 61.♘d5 ♗e4 62.♘b4 ♔d7 63.♘a2 ♔e6 64.♘c3 ♗f3 65.♘b5 ♗e4 66.♘d4+ ♔d7 67.♗f6 ♔c7 68.♘e6+ ♔d7 69.♘g7 ♔c7 70.♗e7 ♔d7 71.♗f8 ♔c7 72.♔d4 ♔d7

MARKO MARJANUŠIĆ, ODBORNIK U SO SUBOTICA, NAGRAĐEN ZA SVOJ DUGOGODIŠNJI RAD

TRIDESET GODINA U REKREATIVNOM SPORTU

Naš sagovornik izmed ostalog ima i veliku želju da se Trimbiju vrati stara slava.

Poslovica “u zdravom tilu zdrav duh” – mnogima je motiv. Marko Marjanušić, svojim dugogodišnjim radom (čak 30 godina), uspio je da mnogim građanima Subotice a i šire razvije “zdrav duh” i to zahvaljujući rekreativnom sportu.

Iz tog razloga 22. decembra 2005. u hotelu „Kasino“ u Beogradu dodiljeno mu je posibno priznanje – plaketa - za ostvarivanje programa ovog saveza za Sportsku rekreaciju u 2005. godini i za tridesetogodišnje aktivno učešće u realizaciji programa sportske rekreacije od opštinskog do republičkog nivoa. Važnost ove nagrade je utoliko veća jer je dodiljeno svega tri takve nagrade, a on je jedini iz Vojvodine.

Ono što možemo reći o gospodinu Marku Marjanušiću (član Bunjevačkog nacionalnog saveta, odbornik u SO Subotica i član glavnog odbora Bunjevačke matice) jeste da je dugi niz godina radio u grafičkom zavodu „Panonija“ i da je od nedavno u penziji. Veliki je zaljubljenik u sport, tokom čitavog života se trudio da što više ljudi „uvuče“ u sport - bar kroz sportsku rekreaciju. Samim tim svojim zalaganjem izabran je za pridsidnika izvršnog odbora Saveza za sportsku rekreaciju opština Subotica; pridsidnik zonskog odbora za SORV koji pokriva Suboticu, Kanjižu, Bačku Topolu i Mali Iđoš; član je izvršnog odbora za rekreativni sport Vojvodine i od 22. decembra prošle godine izabran je u izvršni odbor Saveza za rekreativni sport Republike Srbije.

Marko Marjanušić nam je otkrio i nike pojedinosti o sebi i rekreativnom sportu.

Šta je rekreativni sport?

- To je jedna nasušna potriba svakog čovika jer svi oni koji nemaju mogućnosti i šanse da se bave aktivno sportom triba rekreativno da se bave sportom. Radi očuvanja zdravlja, vitalnosti, kondicije... Iz tog razloga kao odbornik u Skupštini Opštine borim se da se što više sridstava izdvoji za rekreativni sport, kako bi uslovi za rekreaciju bili što bolji.

Kakvi su planovi za naredni period?

- Za ovu godinu imamo u planu da počnu Opštinska takmičenja u svim disciplinama od kojih ćemo posle izabrati naše pridstavnike za zonska takmičenja. Zonska takmičenja će se održati ove jeseni. Tu je zimska i litnja palićka Olimpijada. Zalažem se za to da se obnovi i osposobi edukativno pešačko - biciklistička staza oko turističkog dila jezera Palić dužine oko 14 km. Polagano smo krenili sa pripremama za Trimbi, koji će se održati za 1. maj. Imamo želju da mu vratimo staru slavu – istakao je na kraju Marjanušić za naš list. ■

Najveći angažmani oko rekreativnih takmičenja

- Naše glavne aktivnosti su vezane za razna sportsko-rekreativna takmičenja na nivou Opštine na susretima misnih zajednica, kao i na pokrajinskim i republičkim susretima. Posibno se angažujemo kada su Dani izazova - Svetski dan rekreacije, Svetski dan pešačenja, sportska Olimpijada – takmičenje se održava na nivou Opštine, zatim zona, pa pokrajine. Svake dve godine se održavaju pokrajinska takmičenja, svake četvrte je sportska Olimpijada, koja će se 2007. održati u Adi. Tu će uzeti učešće najbolji pridstavnici najboljih 10 ekipa u 17 sportskih disciplina u muškoj i 13 disciplina u ženskoj konkurenciji.

Razgovarala: Livia Tričko

TOMISLAV ANTELJ, PONOS SUBOTIČKOG BOKSA

NAJBOLJI, MEĐU NAJBOLJIMA

Sportisti mnogo putuju, a Antelju, koji će u boksu uskoro tražiti neku drugu funkciju, od svih zemalja - Kina će ostati u večnom sećanju.

Sigurno je većina Vas pogledala film “Roki” ili bar neki sličan njemu u kome je boks u prvom planu. A sigurno se nekima od Vas desilo da zažmuri dok gleda borbe u ringu, jer ponekada ona zna biti jako surova. Jedan subotički dečko, koji je rođen u mesecu strelca, opredelio se baš za boks jer se u ringu najbolje oseća. U pitanju je Tomislav Antelj, najuspešniji bokser Subotice u kategoriji 91 kg. Zbog njegovih fantastičnih rezultata porazgovarali smo sa njim.

Kada si se počeo baviti boksom i zašto baš boks?

Moj otac (Marko) bio je bokser i to uspešan (prvak Balkana, šampion SFRJ seniorski, juniorski reprezentativac SFRJ). Brat Darko i ja često smo odlazili na treninge kod tate. Obojica smo počeli trenirati, ali ipak sam samo ja ostao u boksu. Ovaj sport treniram od 1993. godine, znači nekih 13 godina.

Tamaši Franjo prvi učitelj

Ko te je podučio?

Trener Franjo Tamaši me je naučio prvim koracima, a u međuvremenu mi je trener bio i tata. Sada uglavnom treniram sam, jedino kada sam sa reprezentacijom tada imamo selektora.

Da li pamtiš prvi meč?

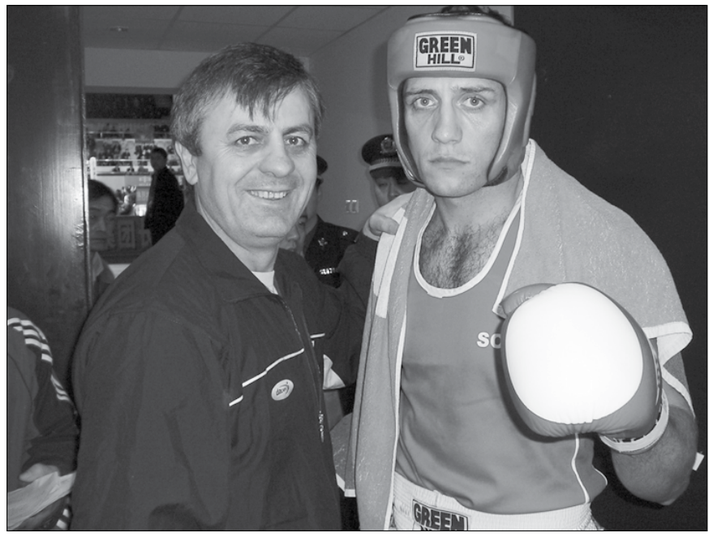
Naravno. Bilo je to u Inđiji. Održavalo se juniorsko takmičenje, a boksovao sam protiv Miroslava Savića iz Novog Sada. Iako sam bio bolji, sudije su me oštetile i izgubio sam. Kada se završio meč, iako sam izgubio, osećao sam se veoma lepo i znao sam da je boks pravi sport za mene.

Koji su ti najbolji rezultati do sada?

Za vreme vojske razmišljao sam da napustim boks. Međutim, kasnije, uz razgovor sa drugima, ipak sam odlučio da nastavim. Bilo je teško vratiti se u formu, ali se trud ipak isplatio. U Kraljevu sam se dokazao i osvojio Zlatnu rukavicu. Takođe mi je drago i treće osvojeno mesto na Svetskom kupu u Istambulu. U prvom meču sam pobedio boksera iz Turske - prekid u trećoj rundi sa 20 razlike. Drugi meč sam dobio Kazahstanca na isti način, a u trećoj izjednačenoj borbi sa Poljakom izgubio sam sa 4 boda razlike.

Putovanje koje ćeš pamtiti?

To bi svakako bila Kina. Prošle godine od 10. do 22. novembra sa reprezentacijom SCG boravili smo u toj predivnoj zemlji. Putovali smo oko 13,5 sati, a bili smo u mestu koje se zove Min Jang. Kina je bila domaćin Mundijala u boksu - Svetsko prvenstvo. Svi najjači bokseri su bili tamo i oduševili su se glamuroznim otvaranjem ovog događaja. Stvarno sam se osećao lepo. Min Jang je „mali” grad sa oko 5,5 miliona stanovnika. A ono što je interesantno je da uopšte nema gužve ni kašnjenja. Oduševila me je njihova kultura, hrana, a čini mi se da smo se i mi njima dopali, jer su nas gledali sa velikim čudom. Većina od njih je prvi put videla uživo bele ljude, a pogotovo dosta više i jače od njih. Na žalost, na ovom takmičenju sam bio tek deveti, mada su svi prognozirali jedno od prva tri mesta. Prvi meč sam pobedio trećeplasiranog sa Olimpijskih igara - Mahmud Emu. Sledeći meč sam izgubio od mađarskog reprezentativca, sudije su me oštetile, a to su primetili mnogi. Ipak, zadnja je sudijina reč. Veliku podršku pružila su mi dva moja prijatelja, koja su o svom trošku pošla sa mnom i pružili mi veliku potporu. To su Milorad Jakovljević i Ratomir Pešterac.

Šta si dobio od boksa a šta izgubio?

Izgubio sam vreme za druženje, stalno sam bio na pripremama, putovanjima, a dobio sam mnogo više. Proputovao sam ceo svet i upoznao mnoge ljude, a u isto vreme bavim se onim što najviše volim.

Kako ženski deo tvoje porodice reaguje na boks?

Mama, kao i svaka druga mama, želi za svog sina najbolje. Raduju je moji dobri rezultati, ali u isto vreme, kao i moja devojka, jedva čeka da

se prestanem baviti boksom. Jer, iako nikada, hvala Bogu, nisam imao neke veće povrede, one se pribojavaju za mene.

Na rang listi i u Pančevu

Svojim zaslugama i dobrim borbama, dva puta si bio među deset najboljih sportista Subotice - 2004. i 2005. godine. 2002. godine našao si se na rang listi u Pančevu. Boks klub "Spartak" davno je imao tako veliki talenat kao što si ti. A kako saznajemo, ti si upravo taj koji drži konce u rukama – što se «Spartaka» tiče. Međutim, u «Spartak» si se vratio nedavno.

Jedno vreme «Spartak» nije bio klub za vrhunske takmičare. Pošto sam imao zapažene rezultate, dobio sam više ponuda. Četiri i po godine boravio sam u Prištini, braneći boje BK Prištine. Nastupao sam za beogradsku «Crvenu zvezdu», BK «Mačvu» iz Šapca, i pančevački «Dinamo». Po završetku vojske, 2004. godine, vratio sam se u BK „Spartak".

Tomislav Antelj (u ringu levo)

U međuvremenu sam završio Fakultet za fizičku kulturu u Novom Sadu, pa tako sam sada i trener u svom matičnom klubu. Imamo talentovanu ekipu. Mislim da uz jedan kvalitetan i naporad rad u budućnosti možemo postići i nešto više. Prošle godine su juniori i seniori bili prvoplasirani u Vojvođanskoj ligi.

Spominjali smo već reprezentaciju, ali da li nam možeš reći kakav je osećaj biti član jedne takve elitne ekipe - i to u ulozi kapitena. Šta to zahteva?

Osećaj je svakako lep. Prvi put kada sam dobio poziv za reprezentaciju kao junior, bio sam najsrećniji. Taj telegram još uvek čuvam kod kuće. Od tada pa naovamo prošlo je dosta vremena. Ekipa je uglavnom ostala ista, pa se osećamo kao jedna velika porodica. Preko 150 dana godišnje provedemo zajedno samo na pripremama, a tu su naravno i takmičenja. Prošle godine sam izabran za kapitena, a to nije tako teško "odraditi" ako smo složni i ako poštujemo jedni druge. Sadašnji sastav reprezentacije je pun pogodak, sada polako dolazi do smene generacije, pa videćemo kako će biti u budućnosti.

Tomislav Antelj (u sredini)

Antelj ove godine napušta boks

Da bi čovek bio uspešan u životu mora da ima zacrtan neki cilj. Koji su tvoji planovi za dalje?

Za sada sam se skoncentrisao na rad sa «Spartakom». Što se mene lično tiče, ove godine biće dosta turnira, a svakako u prvi plan mi dolaze i pripreme za predstojeće Evropsko prvenstvo koje će se održati u Bugarskoj u mestu Plovdiv u junu mesecu. Sobzirom na moje mogućnosti i na to da ove godine napuštam boks, mislim da bi sve osim medalje bio neuspeh. U nastavku karijere svakako želja mi je da ostanem u boksu kao trener i svoje znanje prenesem mlađima. ■

Livia Tričko

Bunjevački Nacionalni Savet

Национални савет буњевачке националне мањине
Nacionalni savet bunjevačke nacionalne manjine
National Council of the Bunjevac Ethnic Minority

OSNIVANJE I FUNKCIONISANJE
NIU "BUNJEVAČKOG INFORMATIVNOG CENTRA"
POMOGLI

MINISTARSTVO KULTURE
REPUBLIKE SRBIJE

POKRAJINSKI SEKRETARIJAT ZA INFORMACIJE
AUTONOMNE POKRAJINE VOJVODINE